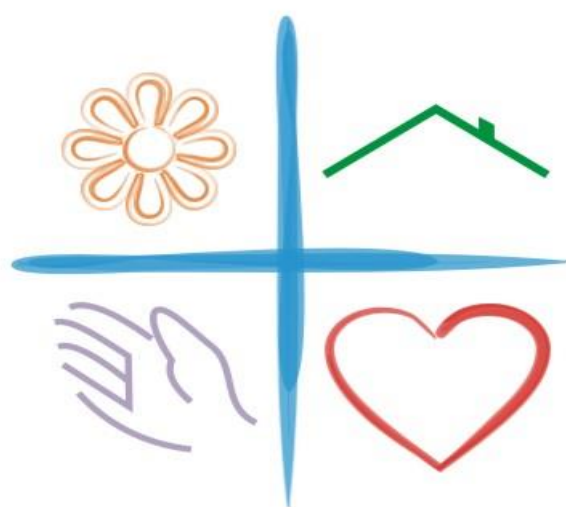

Επιτροπή Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία

Ετήσια Έκθεση 2022

Περιλαμβάνεται και κείμενο
εύκολης ανάγνωσης

Πίνακας Περιεχομένων

Συντομογραφίες.....	4
Μέλη Επιτροπής Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία	5
Προσωπικό Επιτροπής Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία.....	6
1. Εισαγωγή.....	7
2. Σύνθεση, Αρμοδιότητες και Χρηματοδότηση Λειτουργίας της ΕΠΑΝΑ.....	7
3. Δραστηριότητες της Επιτροπής κατά το 2022	11
3.1 Τροποποίηση του Νόμου 117/89 & 11(Ι)/2018	11
3.2 Νομοθετική ρύθμιση Δικαιοπρακτικής Ικανότητας ΑμεΝΑ.....	12
3.3 Πλαίσιο πολιτικής και ενέργειες ΕΠΑΝΑ για την προώθηση των δικαιωμάτων των ΑμεΝΑ	13
3.3.1 Αυτοσυνηγορία και ενεργός συμμετοχή ΑμεΝΑ.....	13
3.3.2 Υγεία και Αποκατάσταση.....	14
3.3.3 Εκπαίδευση.....	14
3.4 Καταρτισμός και τήρηση Μητρώου Ατόμων με Νοητική Αναπηρία.....	15
3.5 Καταρτισμός και τήρηση Μητρώου Ιδρυμάτων, Σωματείων και Υπηρεσιών	16
3.6 Λειτουργία Συντονιστικής Υπηρεσίας Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης	17
3.7 Εξέταση παραπόνων, αιτημάτων και παραλήψεων	21
3.8 Σεμινάρια/Ημερίδες που συμμετείχε το προσωπικό της ΕΠΑΝΑ.....	22
3.9 Διοργανώσεις εκπαιδεύσεων από την ΕΠΑΝΑ	23
3.9.1 Πρόγραμμα «Κράτα με Ασφαλή» (Keep Me Safe).....	23
3.9.2 Διαλέξεις και διαφώτιση φορέων, οργανώσεων και ΑμεΝΑ από προσωπικό της ΕΠΑΝΑ	24
4. Αξιολόγηση της Κυπριακής πραγματικότητας	25
4.1 Εισαγωγή	25
4.2 Ανεξάρτητη Διαβίωση ΑμεΝΑ	26
4.3 Αποκατάσταση και ένταξη ΑμεΝΑ με ψυχιατρικά προβλήματα.....	27
4.4 Η ανάγκη δημιουργίας επιπρόσθετων κέντρων φιλοξενίας και της ενίσχυσης των προγραμμάτων στήριξης, αποκατάστασης και ένταξης ΑμεΑ άνω των 21 ετών	27
4.5 Εγκλωβισμός στο σπίτι	28

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	30
Παράρτημα 1: Προϋπολογισμός ΕΠΑΝΑ.....	31
Παράρτημα 2: Υπόμνημα από αυτοσυνήγορους, σχετικά με την αυτόνομη διαβίωση.....	33
Παράρτημα 3: Δημογραφικά στοιχεία ατόμων με νοητική αναπηρία με βάση το Μητρώο της Επιτροπής Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία.....	36
Παράρτημα 4: Δημογραφικά στοιχεία από τη δράση της Συντονιστικής Υπηρεσίας Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης (ΣΥΕΠΠ)	46
Παράρτημα 5: Δεδομένα από την εξέταση παραπόνων	52
Παράρτημα 5Α: Εξέταση παραπόνων από την Επιτροπή.....	55
Παράρτημα 6: Αξιολόγηση της εφαρμογής του προγράμματος Keep Me Safe (2021-2022)	57
Παράρτημα 6Α: Εφαρμογή του προγράμματος «Κράτα με Ασφαλή – Keep me Safe»	61
Παράρτημα 7: Λεξικό - Τι σημαίνουν ορισμένες λέξεις.....	62

Συντομογραφίες

ΑμεΑ	Άτομα με Αναπηρία
ΑμεΝΑ	Άτομα με Νοητική Αναπηρία
ΓεΣΥ	Γενικό Σύστημα Υγείας
ΕΕΕ	Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα
ΕΕΕΑΕ	Επαρχιακή Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης
ΕΠΑΝΑ	Επιτροπή Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία
ΕΠΠ	Έγκαιρη Παιδική Παρέμβαση
ΕΠΚ	Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου
ΚΑΔΔ	Κυπριακή Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης
ΚΣΟΠ	Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού
ΚΥΣΟΑ	Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Αναπήρων
ΛΕΠΠ	Λειτουργοί Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΝΑ	Νοητική Αναπηρία
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠΑΣΥΓΟΑΝΑ	Παγκύπριος Σύνδεσμος Γονέων Ατόμων με Νοητική Αναπηρία
ΣΥΕΠΠ	Συντονιστική Υπηρεσία Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης
ΤΚΕΑΑ	Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες
ΥΕΚΑ	Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΥΚΕ	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας
ΥΠΠΑΝ	Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Μέλη Επιτροπής Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία

Κρατικά Μέλη

Βασιλική Φραγκάκη	Πρόεδρος Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες – Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων (από 01/01/2023 Υφυπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας)
Ηλίας Μαλλής	Αναπληρωτής Πρόεδρος - Υπουργείο Οικονομικών
Δρ. Ειρήνη Γεωργίου	Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας - Υπουργείο Υγείας
Άντρη Νεοκλέους Κοντού	Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας
Ελίζα Γεωργιάδου	Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες – Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων (από 01/01/2023 Υφυπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας)

Ιδιωτικά Μέλη

Παγκύπριος Σύνδεσμος Γονέων Ατόμων με Νοητική Αναπηρία (ΠΑΣΥΓΟΑΝΑ)

Κωνσταντίνος Εφραίμ

Σωτήρης Ξιούρος

Κυριάκος Στεφάνου

Ρόης Χριστοδουλίδης

Δέσπω Πολυδώρου

Προσωπικό Επιτροπής Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία

Μαρίνα Παγιάτσου	Λειτουργός/Συντονίστρια (εκτελούσα καθήκοντα Προϊσταμένου εκ περιτροπής από 02/10/2012 και συνεχόμενα από 01/07/2017)
Μαρία Γεωργίου	Λειτουργός
Στάλω Διομήδους	Βοηθός Γραμματειακός Λειτουργός (εκτελούσα καθήκοντα Γραμματειακού Λειτουργού)
Ρέα Κακουλλή	Βοηθός Γραμματειακός Λειτουργός
Πόλυ Χατζησάββα	Λειτουργός Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης Λάρνακας/Αμμοχώστου
Ελένη Δημητρίου	Λειτουργός Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης Λευκωσίας
Μαρίνα Αλ Μερσάνι	Λειτουργός Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης Λεμεσού/Πάφου (από 17/10/2022)

1. Εισαγωγή

Σύμφωνα με το Άρθρο 16 των περί Ατόμων με Νοητική Αναπηρία Νόμων του 1989 και 2018 (117/89 & 11(I)/2018), η Επιτροπή ετοιμάζει και υποβάλλει στο Υπουργικό Συμβούλιο ετήσια έκθεση στην οποία περιλαμβάνεται γενική εκτίμηση της κατάστασης των δραστηριοτήτων της Επιτροπής και των εξελίξεων που έγιναν κατά την περίοδο που καλύπτει η έκθεση, καθώς επίσης και προϋπολογισμό εσόδων και εξόδων της Επιτροπής και του Ταμείου για τα ΑμεΝΑ για τον επόμενο χρόνο.

Βάσει των πιο πάνω νόμων και της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (κυρωτικός Νόμος 8(III)/2011), κύρια αποστολή της ΕΠΑΝΑ είναι η προώθηση των δικαιωμάτων των ΑμεΝΑ, η παρακολούθηση και αξιολόγηση της κατάστασης στην Κύπρο, η προώθηση προτάσεων για προστασία και διασφάλιση των δικαιωμάτων τους, η ικανοποίηση των αναγκών και της αξιοπρεπούς διαβίωσής τους, λαμβάνοντας υπόψη τις δικές τους απόψεις και επιλογές.

Σεβόμενοι το δικαίωμα των ΑμεΝΑ της πρόσβασης στις πληροφορίες, έγινε προσπάθεια όπως η Έκθεση παρουσιάζεται παράλληλα και σε μορφή εύκολης ανάγνωσης και κατανόησης (easy to read).

Το άρθρο 16 του Νόμου για τα δικαιώματα των Ατόμων με Νοητική Αναπηρία λέει ότι:

Πρέπει να ετοιμάζεται έκθεση για τις δραστηριότητες της Επιτροπής.

Πρέπει να μιλά για την κατάσταση των ατόμων με νοητική αναπηρία στην Κύπρο.

Η Επιτροπή έχει καθήκον να παρακολουθεί τι γίνεται με τα δικαιώματα των ατόμων με νοητική αναπηρία.

Η Επιτροπή πρέπει να δίνει προτάσεις για να ζουν καλύτερα τα άτομα με νοητική αναπηρία.

Το κείμενο αυτό είναι για εύκολη ανάγνωση.

2. Σύνθεση, Αρμοδιότητες και Χρηματοδότηση Λειτουργίας της ΕΠΑΝΑ

Με βάση το Άρθρο 5 των Νόμων 117/89 & 11(I)/2018, ο εκάστοτε Υπουργός Εργασίας, & Κοινωνικών Ασφαλίσεων, διορίζει δεκαμελές συμβούλιο με θητεία τεσσάρων (4) ετών.

Η Επιτροπή απαρτίζεται από πέντε κρατικά μέλη που προέρχονται από τα Υπουργεία

Το άρθρο 5 του νόμου λέει ότι ο Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων διορίζει δέκα (10) μέλη.

Τα πέντε (5) μέλη εργάζονται στην κυβέρνηση και

Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες), Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού & Νεολαίας (Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση), Υγείας (Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας) και Οικονομικών. Επίσης στην Επιτροπή συμμετέχουν πέντε ιδιωτικά μέλη, τα οποία υποδεικνύονται από τον ΠΑΣΥΓΟΑΝΑ. Η θητεία της Επιτροπής έχει ισχύ από 01/10/2021 μέχρι τις 30/09/2025. Κατά το 2022 η Επιτροπή πραγματοποίησε δέκα (10) τακτικές συνεδρίες και έξι (6) έκτακτες. Πραγματοποιήθηκαν επίσης 3 συνεδρίες με τη συμμετοχή των αυτοσυνήγορων, υπό την ιδιότητα των «Παρατηρητών» .	τα άλλα πέντε (5) μέλη είναι γονείς των ατόμων με νοητική αναπηρία. Οι γονείς έχουν τον δικό τους Σύνδεσμο που ονομάζεται Παγκύπριος Σύνδεσμος Γονέων Ατόμων με Νοητική Αναπηρία. Και τα 10 μέλη θα είναι στην Επιτροπή μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2025. Το 2022 όλα τα μέλη συναντήθηκαν 16 φορές. Σε 3 συναντήσεις ήρθαν και οι Αυτοσυνήγοροι. Οι Αυτοσυνήγοροι λέγονται και Παρατηρητές. Λέγονται Παρατηρητές γιατί παρατηρούν πως γίνονται οι συνεδρίες της Επιτροπής.
---	---

2.1 Αρμοδιότητες ΕΠΑΝΑ

Οι κυριότερες αρμοδιότητες της ΕΠΑΝΑ, όπως καθορίζονται από το Άρθρο 6 των Νόμων 117/89 και 11(Ι)/2018, είναι: • Η καταγραφή ΑμεΝΑ σε Μητρώο με αναφορά στο είδος της αναπηρίας, στις ανάγκες, τα προβλήματα και οτιδήποτε άλλο σχετικό με το ίδιο το άτομο, την οικογένειά του και την περιουσία του • Η συνεχής παρακολούθηση των προβλημάτων των ΑμεΝΑ και των οικογενειών τους και ο καταρτισμός εκθέσεων και εισηγήσεων για την επίλυσή τους • Ο καταρτισμός προγραμμάτων σε συνεργασία με αρμόδιες κρατικές	Τι κάνει η Επιτροπή: • Έχει κατάλογο όλων των ατόμων με νοητική αναπηρία της Κύπρου. Ο κατάλογος έχει και πληροφορίες για κάθε άτομο. • Μαθαίνει για τα προβλήματα των ατόμων. Κάνει εισηγήσεις για τα άτομα και τις οικογένειες τους για να λύσουν προβλήματα. • Κάνει διάφορα προγράμματα μαζί με άλλους οργανισμούς της κυβέρνησης για τα δικαιώματα των
--	--

υπηρεσίες για την εφαρμογή και υλοποίηση των δικαιωμάτων των ΑμεΝΑ και ο καθορισμός προτεραιοτήτων, ανάλογα με τη σοβαρότητα και την οικονομική δαπάνη που συνεπάγεται για την εφαρμογή ή υλοποίησή τους • Η παρακολούθηση των ενεργειών και μέτρων που λαμβάνονται από τμήματα, λειτουργούς, οργανώσεις και άτομα, σχετικά με τα προβλήματα των ΑμεΝΑ • Ο καταρτισμός και η τήρηση Μητρώου όλων των ιδρυμάτων και υπηρεσιών όπου απασχολούνται ή και φροντίζονται τα ΑμεΝΑ • Η επιθεώρηση και αξιολόγηση, σε συνεννόηση με τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες, ιδρυμάτων και χώρων όπου διαμένουν ή εργοδοτούνται ΑμεΝΑ και η υποβολή σχετικών εκθέσεων • Η παρακολούθηση της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της διαμονής και γενικά της ευημερίας των ΑμεΝΑ • Η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στα ΑμεΝΑ και στις οικογένειές τους • Η καθοδήγηση των ενδιαφερομένων για παροχή υπηρεσιών σε ΑμεΝΑ • Η τήρηση στατιστικών και άλλων πληροφοριών για τα ΑμεΝΑ • Ο καταρτισμός καταλόγου διαχειριστών και επιτρόπων περιουσιών ΑμεΝΑ (αυτή η πρόνοια δεν εφαρμόστηκε μέχρι σήμερα).	ατόμων. • Μαθαίνει τι κάνει η Κυβέρνηση για τα άτομα με νοητική αναπηρία. • Έχει κατάλογο οργανισμών που βοηθούν τα άτομα με νοητική αναπηρία. • Πηγαίνει σε χώρους όπου μένουν ή δουλεύουν τα άτομα με νοητική αναπηρία. • Παρακολουθεί πως ζουν, αν εργάζονται και πως περνούν τα άτομα με νοητική αναπηρία. • Συμβουλεύει τα άτομα με νοητική αναπηρία και τις οικογένειές τους. • Μιλά στον κόσμο για τα δικαιώματα των ατόμων με νοητική αναπηρία. • Κάνει εκθέσεις με στατιστικά στοιχεία. • Μπορεί να κάνει κατάλογο με διαχειριστές της περιουσίας των ατόμων, αλλά δεν έγινε μέχρι σήμερα.
2.2 Χρηματοδότηση Επιτροπής	
Η Επιτροπή λειτουργεί με ετήσια χρηματοδότηση που καλύπτει όλες τις δαπάνες της, μέσω του Άρθρου 04.088 – «Χορηγία στην Επιτροπή Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία - Τακτικές Δαπάνες» του Κεφαλαίου 15.0600 - «Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες» του Προϋπολογισμού του Υπουργείου Εργασίας & Κοινωνικών	Η Επιτροπή χρειάζεται χρήματα για να λειτουργεί. Τα χρήματα αυτά τα δίνει η Κυβέρνηση. Το 2022 η Κυβέρνηση έδωσε στην Επιτροπή €350.000.

Ασφαλίσεων. Η εγκριθείσα χορηγία της Επιτροπής για το 2022 ανερχόταν σε €350.000 ενώ οι πραγματικές της δαπάνες ανήλθαν στις €263.963 (Παράρτημα 1).	Η Επιτροπή χρησιμοποίησε μόνο τις €263.963 (Παράρτημα 1).
2.3 Προσωπικό Επιτροπής	
Κατά το 2022, εργοδοτούνταν από την Επιτροπή τα πιο κάτω άτομα: • μία Λειτουργός (μόνιμο προσωπικό, Κλ. Α8-Α10-11) η οποία ασκεί συνεχόμενα καθήκοντα προϊσταμένης και συντονίζει τις δράσεις της ΕΠΑΝΑ από 01/07/2017 • μία Λειτουργός (μόνιμο προσωπικό, Κλ. Α8-Α10-11) • μία Βοηθός Γραμματειακός Λειτουργός (μόνιμο προσωπικό, Κλ.Α2-Α5-Α7^(II)), η οποία ασκεί καθήκοντα Γραμματειακού Λειτουργού • μία Βοηθός Γραμματειακός Λειτουργός αορίστου χρόνου (Κλ. Α2) • δύο Λειτουργοί Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης που εργοδοτούνται με συμβόλαιο αορίστου χρόνου και • μία Λειτουργός Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης με συμβόλαιο ορισμένου χρόνου (24 μήνες) η οποία εργοδοτήθηκε στην Επιτροπή από 17/10/2022 και εξυπηρετεί τις επαρχίες Λεμεσού και Πάφου. Από τον Οκτώβριο του 2011, παραμένει κενή η θέση Προϊσταμένου της ΕΠΑΝΑ. Παραμένει επίσης μια κενή θέση Βοηθού Γραμματειακού Λειτουργού, η οποία κενώθηκε στις 30/06/2020. Μετά από αίτημα της Επιτροπής δόθηκε έγκριση από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στις 02/09/2022 και η θέση προκηρύχθηκε στις 25/11/2022. Λόγω του ότι η θέση είναι μόνιμη, προβλέπονται γραπτές και προφορικές εξετάσεις. Αναμένεται ότι η διαδικασία	Το 2022 στην Επιτροπή δούλευαν: • Δύο λειτουργοί από τους οποίους μία είναι Συντονίστρια • Δύο λειτουργοί που είναι γραμματείς • Τρεις Ψυχολόγοι που βοηθούν τις οικογένειες με μικρά παιδιά: - 1 στη Λευκωσία - 1 στη Λεμεσό /Πάφο - 1 στη Λάρνακα/Αμμόχωστο Στην Επιτροπή υπάρχουν ακόμη 2 θέσεις άδειες. Η Επιτροπή πρέπει να ζητήσει από το Υπουργείο άδεια για να βρει 2 άτομα για να εργαστούν.

πρόσληψης θα ολοκληρωθεί κατά το 2023. Επιπρόσθετα, λόγω του ότι η Λειτουργός Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης που εξυπηρετεί τις επαρχίες Λάρνακας και Αμμοχώστου αφυπηρετεί τον 3/2023, ζητήθηκε η έγκριση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων για την προκήρυξη κενής θέσης, έτσι ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες έγκαιρης παιδικής παρέμβασης στις εν λόγω επαρχίες. Η έγκριση δόθηκε από τον Υπουργό στις 10/11/2022 και η κενή θέση προκηρύχθηκε στις 25/11/2022, με συμβόλαιο ορισμένου χρόνου (24 μηνών). Αναμένεται ότι η νέα ΛΕΠΠ θα αναλάβει καθήκοντα τον 4/2023.	Από τον Απρίλιο του 2023 θα υπάρχει μια νέα λειτουργός στην Λάρνακα/ Αμμόχωστο
3. Δραστηριότητες της Επιτροπής κατά το 2022	
Οι κυριότερες δράσεις της Επιτροπής που πραγματοποιήθηκαν κατά το 2022 περιγράφονται πιο κάτω:	Τι έκανε η Επιτροπή το 2022:
3.1 Τροποποίηση του Νόμου 117/89 και 11(I)/2018	
Κατά το 2022 συνεχίστηκε η διαδικασία τροποποίησης του Νόμου που διέπει τη λειτουργία της ΕΠΑΝΑ. Συγκεκριμένα, στις 10/02/2022, το ΤΚΕΑΑ απέστειλε στην ΕΠΑΝΑ το τροποποιητικό νομοσχέδιο του περί Ατόμων με Νοητική Αναπηρία Νόμου, ενσωματώνοντας τις εισηγήσεις που υπέβαλε η ΕΠΑΝΑ τον 9/2021. Τα Μέλη της ΕΠΑΝΑ αφού μελέτησαν τη νέα μορφή του τροποποιητικού νομοσχεδίου απέστειλαν τις τελικές τους προτάσεις στο ΤΚΕΑΑ τον 8/2022 για προώθηση του στο ΥΕΚΑ. Βασικοί άξονες του εν λόγω τροποποιητικού νομοσχεδίου είναι: • Η προώθηση των δικαιωμάτων των ΑμεΝΑ όπως προκύπτουν από τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ • Ο εκσυγχρονισμός και η προώθηση αρμοδιοτήτων που έχουν στόχο την	Το 2022 συζητήθηκε ξανά ο νόμος για τα άτομα με νοητική αναπηρία. Ο νόμος αυτός αλλάζει τον προηγούμενο. Η Επιτροπή έστειλε απόψεις στο Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες για τον νόμο. Τι λέει ο νέος νόμος: • Να προστατεύουμε τα δικαιώματα όπως λέει η Συμφωνία του ΟΗΕ • Η Επιτροπή να προστατεύει αυτά τα δικαιώματα για να είναι τα άτομα με νοητική αναπηρία ίσοι με τους

υποστήριξη των ΑμεΝΑ στην άσκηση της δικαιοπρακτικής τους ικανότητας • Η εκπροσώπηση και συμπερίληψη των ΑμεΝΑ στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που τους αφορούν, θεσμοθετώντας τη συμμετοχή τους στην ΕΠΑΝΑ • Η δημιουργία ομάδων αυτοσυνηγορίας • Η διευκρίνιση του καθεστώτος της ΕΠΑΝΑ ως Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου Το ΤΚΕΑΑ στις 18/10/2022 διαβίβασε τις τελικές θέσεις της ΕΠΑΝΑ προς τον Υπουργό ΕΚΑ για έγκριση και προώθηση προς το Υπουργείο Οικονομικών για τη σύμφωνη γνώμη του και στη συνέχεια θα σταλεί στη Νομική Υπηρεσία για νομοτεχνική επεξεργασία.	άλλους πολίτες • Τα άτομα με νοητική αναπηρία να μπορούν να αποφασίζουν για τον εαυτό τους • Να έχουν τις ομάδες τους • Η Επιτροπή να έχει αναγνώριση Οι απόψεις για το νέο νόμο στάλθηκαν στα Υπουργεία για έγκριση.
3.2 Νομοθετική ρύθμιση Δικαιοπρακτικής Ικανότητας ΑμεΑ	
Σε συνέχεια εισηγήσεων που υποβλήθηκαν από την ΕΠΑΝΑ για τη νομοθετική ρύθμιση της δικαιοπρακτικής ικανότητας των ΑμεΑ, τον Ιανουάριο του 2022, το ΤΚΕΑΑ απέστειλε στο ΥΕΚΑ το τελευταίο προσχέδιο Νομοσχεδίου. Σύμφωνα με το νέο προσχέδιο νομοσχεδίου δεν θα περιληφθούν διατάξεις που να αφορούν τη δημιουργία νέου Ανεξάρτητου Αξιωματούχου ως «Συνηγόρου για τα Άτομα με Αναπηρία» (θεωρήθηκε από το ΥΕΚΑ ανέφικτη εισήγηση), αλλά οι αρμοδιότητες θα ανατεθούν σε υφιστάμενο Ανεξάρτητο Αξιωματούχο-Επίτροπο. Στο προσχέδιο νομοσχεδίου προβλέπεται ο διορισμός εξειδικευμένων συμβούλων για υποστήριξη των ατόμων με αναπηρίες σε θέματα λήψης αποφάσεων και άσκηση της δικαιοπρακτικής τους ικανότητας. Επίσης, τον Μάρτιο του 2022 εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο η λειτουργία πιλοτικού προγράμματος παροχής υπηρεσιών «Συμβούλου Υποστήριξης Λήψης Αποφάσεων» για τα ΑμεΑ, το οποίο θα υλοποιηθεί από την ΚΥΣΟΑ. Η Επιτροπή συνέβαλε με διάφορους τρόπους	Η Επιτροπή έστειλε σχόλια για ένα νέο νόμο. Αυτός ο νόμος είναι για την ίση αναγνώριση των Ατόμων με Αναπηρία. Αυτός ο νόμος θα διορίζει έναν Επίτροπο για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Θα υπάρχουν και Σύμβουλοι που θα βοηθούν τα άτομα να παίρνουν αποφάσεις. Από τον Μάρτιο 2022 έχουμε Συμβούλους που δουλεύουν για να βοηθούν τα άτομα. Λέγεται πιλοτικό πρόγραμμα, δηλαδή γίνεται δοκιμαστικά.

στην υλοποίηση του πιλοτικού προγράμματος: - Συμμετοχή σε διαδικτυακή συνάντηση με την ΚΥΣΟΑ, όπου συζητήθηκε ο ρόλος των Οργανώσεων στην υλοποίηση του πιλοτικού προγράμματος, των διαδικασιών παροχής υπηρεσιών και τους τομείς απασχόλησης των Συμβούλων (09/06/2022) - Συμμετοχή στη διαδικασία πρόσληψης των τριών Συμβούλων (12/07/2022) - Συμμετοχή ΕΠΑΝΑ στη 2^η συνεδρία της Επιτροπής Παρακολούθησης για το πιλοτικό πρόγραμμα (19/10/2022) - Οι Σύμβουλοι συμμετείχαν σε εκπαιδεύσεις που διοργάνωσε η ΕΠΑΝΑ (στο πλαίσιο εκπαίδευσης της νέας ΛΕΠΠ Λεμεσού/Πάφου) (10/2022) - Το προσωπικό της ΕΠΑΝΑ συνέβαλε στη διαμόρφωση εντύπου σε μορφή easy to read για ενημέρωση του κοινού για τις υπηρεσίες των Συμβούλων - Οι Σύμβουλοι προσκλήθηκαν να συμμετέχουν σε συνεδρία της ΕΠΑΝΑ στην οποία συμμετείχαν και οι εκπρόσωποι των ομάδων αυτοσυνήγορας, για να ενημερώσουν τα ίδια τα ΑμεΝΑ για τη λειτουργία του προγράμματος (1/12/2022).	Η Επιτροπή βοήθησε για τους Συμβούλους: - Πήγε σε συνεδρίες για να αποφασίσει για το ρόλο τους και τις υπηρεσίες που χρειάζονται - Πήγε σε συνεδρίες για να δει ποιοι θα είναι οι Σύμβουλοι και πως θα γίνεται το πρόγραμμα - Βοήθησε στην εκπαίδευση τους - Βοήθησε να γίνει έντυπο ενημέρωσης με εύκολο τρόπο διαβάσματος - Οι Σύμβουλοι γνωρίστηκαν με τους αυτοσυνήγορους σε συνέδρια της Επιτροπής.
---	---

3.3 Πλαίσιο πολιτικής και ενέργειες ΕΠΑΝΑ για την προώθηση των δικαιωμάτων των ΑμεΝΑ

3.3.1 Αυτοσυνήγορία και ενεργός συμμετοχή ΑμεΝΑ

Η ΕΠΑΝΑ σε κάθε ευκαιρία προωθεί τη συμμετοχή των ΑμεΝΑ σε διοργανώσεις που τα αφορούν, τόσο σε τοπικό όσο και διεθνές επίπεδο. Κατά το 2022, το προσωπικό μαζί με ομάδα ΑμεΝΑ συμμετείχαν στη Συμβουλευτική Επιτροπή για το Έργο Erasmus+ DIGI READY που συντονίζει το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Το έργο αποσκοπεί στη συλλογή και ανάλυση καλών πρακτικών για ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων ατόμων με αναπηρία	Οι Αυτοσυνήγοροι συμμετέχουν πάντα στις δράσεις με την Επιτροπή. Μια μικρή ομάδα συμμετέχει και στο πρόγραμμα DIGI READY. Το πρόγραμμα βοηθά για να μάθουν τα άτομα πώς να χρησιμοποιούν τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, τα τάμπλετ
--	--

στην επαγγελματική εκπαίδευση καθώς και στην ετοιμασία σχετικού εγχειριδίου. Πραγματοποιήθηκαν επίσης τρεις συνεδριάσεις της ΕΠΑΝΑ με τη συμμετοχή των αυτοσυνηγόρων. Περισσότερες πληροφορίες περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο 4 της ετήσιας έκθεσης. Επιπρόσθετα, οι λειτουργοί της ΕΠΑΝΑ πραγματοποίησαν συναντήσεις με τις ομάδες αυτοσυνηγορίας που λειτουργούν σε διάφορες δομές/κέντρα ημέρας σε όλες τις πόλεις. Καταβάλλεται, τέλος, προσπάθεια για τη δημιουργία νέων ομάδων αυτοσυνηγορίας με απώτερο στόχο τη σύσταση συνδέσμου/σωματείου των ίδιων των ΑμεΝΑ.	και τα κινητά τηλέφωνα στην εργασία. Οι Αυτοσυνήγοροι /Παρατηρητές ήρθαν και σε 3 συνεδρίες της Επιτροπής. Το προσωπικό της Επιτροπής κάνει συναντήσεις μαζί τους. Η Επιτροπή βοηθά να γίνουν και άλλες ομάδες και μετά θα γίνει ένας Σύνδεσμος ή Σωματείο για όλους τους αυτοσυνήγορους.
3.3.2 Υγεία και Αποκατάσταση	
Η ΕΠΑΝΑ, μετά από ενημέρωση που είχε για το σχεδιασμό ανέγερσης νέων εγκαταστάσεων του Νοσοκομείου Αθαλάσσας, απευθύνθηκε με επιστολή προς τον Υπουργό Υγείας, θέτοντας τη διαχρονική ανάγκη δημιουργίας εξειδικευμένων προγραμμάτων και υπηρεσιών για ΑμεΝΑ ή/και αναπτυξιακές διαταραχές, με έμφαση στα άτομα με σοβαρή νοητική αναπηρία και σοβαρές διαταραχές συμπεριφοράς (αφορά όλες τις ηλικίες).	Υπάρχουν άτομα με νοητική αναπηρία που χρειάζονται ειδικά προγράμματα θεραπείας. Η Επιτροπή έγραψε στο Υπουργείο Υγείας ότι υπάρχει αυτή η ανάγκη.
3.3.3 Εκπαίδευση	
Η ΕΠΑΝΑ σε συνεργασία με το ΕΠΚ μετέτρεψε σε απλή μορφή (easy to read) έντυπο που αφορά την ευαισθητοποίηση των μαθητών για τα δικαιώματα των παιδιών με νοητική αναπηρία και την ένταξη τους στα σχολεία γενικής εκπαίδευσης. Το έντυπο δόθηκε στους «Παρατηρητές» και συμφώνησαν με το περιεχόμενο του. Επιθυμούν μάλιστα να πηγαίνουν στα σχολεία και να μιλούν για τα δικαιώματά τους. Στόχος της ΕΠΑΝΑ, είναι με την ολοκλήρωση του εντύπου να παρουσιαστεί σε μαθητές δημοτικών σχολείων για ενημέρωση αλλά και για διερεύνηση των στάσεων των μαθητών	Οι φοιτητές από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο βοήθησαν να γίνει ένα έντυπο. Αυτό το έντυπο γράφει για τα δικαιώματα των παιδιών στα σχολεία. Οι Παρατηρητές είδαν το έντυπο. Το έντυπο θα τυπωθεί το 2023.

σχετικά με το δικαίωμα των ΑμεΝΑ στην εκπαίδευση. Θα προωθηθεί η έκδοση του το 2023.	
3.4 Καταρτισμός και τήρηση Μητρώου Ατόμων με Νοητική Αναπηρία	
Σύμφωνα με το Άρθρο 7 του Νόμου 117/89, η Επιτροπή καταρτίζει και τηρεί μητρώο για τα ΑμεΝΑ, το οποίο είναι αυστηρά εμπιστευτικό και χρησιμοποιείται για στατιστικούς σκοπούς και για παροχή ωφελημάτων στα ΑμεΝΑ. Στατιστικά στοιχεία παρέχονται σε πολλές αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες ή ΜΚΟ ή/και μεταπτυχιακούς φοιτητές/ερευνητές, τηρουμένων των προνοιών του Νόμου Περί Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Ο συνολικός αριθμός ΑμεΝΑ που ήταν εγγεγραμμένα στο Μητρώο της ΕΠΑΝΑ μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2022 ήταν 2754. Το 2022 έγιναν 60 νέες εγγραφές ΑμεΝΑ στο Μητρώο, ενώ διαγράφηκαν 45 άτομα τα οποία απεβίωσαν. Επίσης επικαιροποιήθηκαν τα στοιχεία 128 ατόμων. Κατά τη διάρκεια του 2022 εκδόθηκαν συνολικά 117 βεβαιώσεις οι οποίες αφορούσαν: - 16 βεβαιώσεις με σκοπό την παροχή του «Ειδικού Τιμολογιακού Πακέτου» της Αρχής Τηλεπικοινωνιών Κύπρου σε οικογένειες των ΑμεΝΑ - 12 βεβαιώσεις για παραχώρηση κάρτας στάθμευσης από το ΤΚΕΑΑ - 71 βεβαιώσεις για την απαλλαγή από τη συμπληρωμή στο ΓεΣΥ και - 18 βεβαιώσεις για άλλους λόγους. Η αίτηση για εγγραφή ΑμεΝΑ στο Μητρώο βρίσκεται στην ιστοσελίδα της Επιτροπής (http://www.cpmental.com.cy/) και αφού συμπληρωθεί μπορεί να αποσταλεί ηλεκτρονικά (cp-mental@cytanet.com.cy) ή ταχυδρομικώς μαζί με τις σχετικές ιατρικές βεβαιώσεις στα γραφεία της ΕΠΑΝΑ (Τ.Θ.	Η Επιτροπή έχει κατάλογο των ατόμων με νοητική αναπηρία στην Κύπρο. Ο κατάλογος έχει πληροφορίες για το κάθε άτομο. Οι πληροφορίες δεν δίνονται σε κανένα. Οι πληροφορίες είναι χρήσιμες για στατιστικούς σκοπούς. Μέχρι το Δεκέμβριο 2022 ήταν γραμμένα 2754 άτομα. Γράφτηκαν στον κατάλογο άλλοι 60. Ενώ 45 έχουν πεθάνει. Επίσης άλλαξαν πληροφορίες 128 άτομα. Η Επιτροπή δίνει βεβαίωση όταν κάποιος το ζητήσει: - Για έκπτωση στην ΑΤΗΚ (CΥΤΑ) - Για κάρτα στάθμευσης - Για απαλλαγή από επιπλέον πληρωμή στο ΓεΣΥ. Αίτηση για εγγραφή στο μητρώο βρίσκεται στην ιστοσελίδα της Επιτροπής www.cpmental.com.cy

23292, 1680 Λευκωσία). Στατιστικά στοιχεία για το έτος 2022 που αφορούν τα ΑμεΝΑ που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο παρατίθενται στο Παράρτημα 3.	Στο Παράρτημα 3 είναι γραμμένα τα στατιστικά στοιχεία για το 2022.
3.5 Καταρτισμός και τήρηση Μητρώου Ιδρυμάτων, Σωματείων και Υπηρεσιών	
Σύμφωνα με το άρθρο 9 των Νόμων 117/89 και 11(I)2018, η ΕΠΑΝΑ, καταρτίζει και τηρεί Μητρώο Ιδρυμάτων, Σωματείων, Οργανώσεων και Υπηρεσιών που ασχολούνται με θέματα ΑμεΝΑ. Συγκεκριμένα, στο Μητρώο είναι εγγεγραμμένες δομές που προσφέρουν τουλάχιστον ένα ή περισσότερα από τα πιο κάτω προγράμματα, για τα ΑμεΝΑ: (i) Συνεχή (24ωρη) φροντίδα (ii) Ημερήσια φροντίδα (iii) Απογευματινή φροντίδα (iv) Ειδική αγωγή/εκπαίδευση (v) Θεραπείες (vi) Σπίτι στην κοινότητα ή υποστηριζόμενη διαβίωση (συνεχή διαμονή) (vii) Απασχόληση σε προστατευόμενα εργαστήρια (viii) Απασχόληση με στήριξη στην ανοικτή αγορά εργασίας. Στο Μητρώο της ΕΠΑΝΑ μέχρι τον 12/2022 ήταν εγγεγραμμένες 51 δομές, ως ακολούθως: • 19 Κέντρα Ημέρας • 3 Κέντρα/Ιδρύματα 24ωρη φροντίδας • 3 Δομές- 24ωρης φροντίδας (ΥΚΕ) • 5 Σπίτια στην Κοινότητα (ΥΚΕ) • 9 Κατοικίες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΤΚΕΑΑ) • 6 Ατομικά Προγράμματα Διαβίωσης (ΤΚΕΑΑ) • 7 Θεραπευτικά Κέντρα	Επίσης η Επιτροπή έχει κατάλογο όλων των οργανισμών που κάνουν προγράμματα για τα άτομα με νοητική αναπηρία. Υπάρχουν διάφορα προγράμματα: - Για να μένουν τα άτομα συνέχεια και το βράδυ - Για να περνούν τη μέρα τους - Για να πηγαίνουν το απόγευμα - Για να κάνουν μαθήματα - Για να κάνουν θεραπείες - Για να μένουν με άλλους σε σπίτια αλλά με στήριξη - Για να δουλεύουν σε εργαστήρια - Για να δουλεύουν με στήριξη Στον κατάλογο είναι γραμμένα περίπου 51 κέντρα και σπίτια για άτομα με νοητική αναπηρία: - 19 κέντρα για απασχόληση τη μέρα - 3 για συνεχή φροντίδα και το βράδυ - 3 από τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας για όσους δεν μπορούν να είναι με την οικογένεια - 5 σπίτια για φροντίδα και το βράδυ - 9 σπίτια που ζουν μαζί με άλλα

• 6 Σύνδεσμοι/ΜΚΟ • 25 προγράμματα απασχόλησης με στήριξη Κάποιες δομές λειτουργούν περισσότερο από 1 προγράμματα. Κατά το 2022 εγγράφηκαν δύο νέα σωματεία/οργανώσεις τα οποία παρέχουν υπηρεσίες απασχόλησης, φροντίδας και διαμόρφωσης χώρου για 24ωρη διαμονή των ατόμων (2 κατοικίες για άτομα με αυτισμό). Το προσωπικό της Επιτροπής εκτός των τακτικών καταρτίσεων των επαγγελματιών των δομών (βλέπε πιο κάτω) κατά το 2022 πραγματοποίησε επισκέψεις σε 24 δομές που είναι εγγεγραμμένες στο Μητρώο.	άτομα και έχουν στήριξη - 6 Ατομικά Προγράμματα Διαβίωσης (με στήριξη) - 7 κέντρα μόνο για θεραπείες - 6 Σύνδεσμοι/Σωματεία που ασχολούνται με βοήθεια στα άτομα ή με αθλητισμό - 25 προγράμματα εργασίας με στήριξη. Το προσωπικό της Επιτροπής έχει συνεργασία με όλους και το 2022 έκανε 24 επισκέψεις.
--	---

3.6 Λειτουργία Συντονιστικής Υπηρεσίας Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης

Η Συντονιστική Υπηρεσία Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης (ΣΥΕΠΠ) συστάθηκε και λειτουργεί με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου με αρ. 54.482 και ημερ. 31/10/2001, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής, βάσει του άρθρου 6(γ). Οι υπηρεσίες ΕΠΠ απευθύνονται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας μέχρι 6-7 χρόνων με νοητική αναπηρία ή/και αναπτυξιακές διαταραχές. Οι πιο βασικές αρμοδιότητες των ΛΕΠΠ είναι οι ακόλουθες: - διερεύνηση των αναγκών του παιδιού και της οικογένειας - στήριξη και παροχή συμβουλευτικής σε γονείς και άλλα μέλη της οικογένειας - συντονισμός όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών προς όφελος του παιδιού - αναλυτική πληροφόρηση των γονιών για τις υπηρεσίες που παρέχονται στο δημόσιο, ιδιωτικό και εθελοντικό τομέα - διευθέτηση συναντήσεων με ειδικούς για σκοπούς αξιολόγησης ή/και αναπροσαρμογής της παρέμβασης	Η Επιτροπή έχει μια υπηρεσία που λέγεται Συντονιστική Υπηρεσία Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης (ΣΥΕΠΠ). Η υπηρεσία αυτή στηρίζει τις οικογένειες που έχουν μικρά παιδιά με νοητική αναπηρία. Τι κάνουν οι Λειτουργοί: - βλέπουν ποιες είναι οι ανάγκες του παιδιού - στηρίζουν και συμβουλεύουν την οικογένεια - συντονίζουν τις υπηρεσίες για το παιδί - εξηγούν στους γονείς τι προσφέρεται για το παιδί - βοηθούν να βρεθούν οι ειδικοί - παρακολουθούν αν το παιδί κάνει τις
--	---

- οργάνωση και παρακολούθηση των θεραπευτικών παρεμβάσεων προς το παιδί και την οικογένεια - ενδυνάμωση των γονιών κυρίως ως προς την αποδοχή του προβλήματος και την αποτελεσματικότερη άσκηση του ρόλου τους, ώστε να αναλαμβάνουν κεντρικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων προς όφελος του παιδιού - προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού και της οικογένειας. Οι ΛΕΠΠ δεν παρέχουν θεραπείες αλλά, προωθούν τις παραπάνω ενέργειες, αποτελώντας το συνδετικό κρίκο μεταξύ της οικογένειας και των φορέων παροχής υπηρεσιών. Παρέχουν επίσης ψυχολογική στήριξη στους γονείς όταν αυτή ζητηθεί. Οι υπηρεσίες παρέχονται δωρεάν, με διακριτικότητα και εμπιστευτικότητα. Κατά το 2022 τη ΣΥΕΠΠ στελέχωναν τρεις ψυχολόγοι: δύο αορίστου απασχόλησης για τις Επαρχίες Λευκωσίας και Λάρνακας /Αμμοχώστου και μία Λειτουργός με συμβόλαιο ορισμένου χρόνου για την Επαρχία Λεμεσού/Πάφου (πρόσληψη 17/10/2022 για 24 μήνες). Για περίοδο ενός περίπου έτους δεν εργοδοτείτο Λειτουργός στις Επαρχίες Λεμεσού/Πάφου (31/10/2021 – 17/10/2022) και γινόταν εκ περιτροπής αντικατάσταση από τις ΛΕΠΠ των άλλων επαρχιών. Το γραφείο της ΣΥΕΠΠ στη Λευκωσία βρίσκεται στο χώρο της ΕΠΑΝΑ και το γραφείο για κάλυψη των επαρχιών Λάρνακας και Αμμοχώστου βρίσκεται στο Δήμο Αραδίππου. Η ΛΕΠΠ Λεμεσού φιλοξενείται προσωρινά στο «Αικατερίνιο» Πρότυπο Κέντρο Ημέρας Ενηλίκων που βρίσκεται στη Μέσα Γειτονιά και στο ΣΚΕ Γεροσκήπου για την εξυπηρέτηση των οικογενειών της επαρχίας Πάφου. Ο γενικός συντονισμός και η καθοδήγηση γίνεται από τους Λειτουργούς της Επιτροπής σε τακτική βάση. Κατά το 2022	απαραίτητες θεραπείες - βοηθούν τους γονείς να καταλάβουν το πρόβλημα του παιδιού και να γνωρίζουν τι πρέπει να κάνουν - προστατεύουν τα δικαιώματα του παιδιού. Οι Λειτουργοί της Επιτροπής δεν κάνουν θεραπείες. Συνδέουν τις οικογένειες με τους επαγγελματίες. Επίσης αν ο γονιός θέλει τον στηρίζουν ψυχολογικά. Οι υπηρεσίες είναι δωρεάν. Οι πληροφορίες είναι εμπιστευτικές. Το 2022 υπήρχαν δύο (2) Λειτουργοί για όλη την Κύπρο και από Νοέμβριο του 2022 ήρθε ακόμα μια (1) λειτουργός. Όταν λείπει μια Λειτουργός, βοηθούν τις οικογένειες οι Λειτουργοί άλλων επαρχιών. Γραφεία υπάρχουν στη Λευκωσία, Λάρνακα και Λεμεσό. Υπάρχει κάποιος που βοηθά τους Λειτουργούς και γίνονται συχνά συνεδρίες. Το 2022 έγιναν 8 συναντήσεις.
--	--

πραγματοποιήθηκαν 8 συναντήσεις συντονισμού. Στους ΛΕΠΠ παρέχεται επίσης εποπτεία από ιδιώτη Κλινικό Ψυχολόγο με αγορά υπηρεσιών. Κατά το 2022, πραγματοποιήθηκαν 12 ομαδικές συναντήσεις εποπτείας και 4 ατομικές. Η αναλυτική κατάσταση των νέων παραπομπών στη ΣΥΕΠΠ και τα δημογραφικά στοιχεία φαίνονται στο Παράρτημα 4.	Μια ειδική ψυχολόγος βοηθά τις Λειτουργούς και λέγεται Επόπτρια. Το 2022 έγιναν συνολικά 16 συνεδρίες με την Επόπτρια. Στο Παράρτημα 4 υπάρχουν τα στατιστικά στοιχεία της ΣΥΕΠΠ.
Δράσεις της ΣΥΕΠΠ Κατά το 2022, παραπέμφθηκαν στη ΣΥΕΠΠ 186 νέες περιπτώσεις παιδιών. Σημειώνεται ότι από το Σεπτέμβριο του 2006 μέχρι το Δεκέμβριο του 2022 παραπέμφθηκαν στην Υπηρεσία συνολικά 2241 περιπτώσεις (Παράρτημα 4, πίνακας 1). Εκτός των νέων παραπομπών κατά το 2022 αποτάθηκαν στην υπηρεσία και οικογένειες που παραπέμφθηκαν στη ΣΥΕΠΠ τα προηγούμενα έτη, με νέα αιτήματα, για διερεύνηση παραπόνων, για ενημέρωση ή για ψυχολογική στήριξη. Συνολικά οι ΛΕΠΠ χειρίστηκαν πέραν των 400 αναφορών/αιτημάτων από υφιστάμενες οικογένειες (οι περισσότερες οικογένειες εξυπηρετήθηκαν περισσότερες από μια φορά και για περισσότερα από ένα αιτήματα). Επίσης, οι ΛΕΠΠ στις Επαρχίες, αναλαμβάνουν τη διερεύνηση παραπόνων ΑμεΝΑ οποιασδήποτε ηλικίας τα οποία χειρίζονται σε συνεργασία με τη Συντονίστρια ή τη Λειτουργό της ΕΠΑΝΑ. Κατά το 2022, οι ΛΕΠΠ χειρίστηκαν 28 παράπονα. Το 2022 διοργανώθηκαν δύο ομάδες προσωπικής ανάπτυξης και στήριξης γονιών, μια στην επαρχία Λευκωσίας (από 10/05/2022 μέχρι 14/06/2022) και μια στην επαρχία Λάρνακας (από 02/11/2022 μέχρι 07/12/2022). Οι ομάδες διοργανώνονται σε τακτική βάση από το 2017 (τουλάχιστον μία ομάδα σε κάθε Επαρχία ανά έτος) ενώ προηγουμένως προγραμματίζονταν αναλόγως της ζήτησης και	Τι κάνει η ΣΥΕΠΠ Από τον Σεπτέμβριο 2006 μέχρι τον Δεκέμβριο 2022 οι λειτουργοί βοήθησαν 2241 οικογένειες. Το 2022 βοήθησαν 186 νέες οικογένειες. Επίσης βοήθησαν 400 οικογένειες που ήδη είδαν τα προηγούμενα χρόνια. Πολλές οικογένειες έρχονται συχνά γιατί χρειάζονται βοήθεια για διαφορετικά θέματα ή προβλήματα. Καμιά φορά μπορεί να δουν και πιο μεγάλους που έχουν παράπονα και συνεργάζονται με τα κεντρικά γραφεία. Το 2022 είδαν 28 μεγάλους ή τις οικογένειες τους με νοητική αναπηρία. Το 2022 έγιναν 2 ομάδες στήριξης γονιών. Έγιναν στη Λευκωσία και στη Λάρνακα.

των αιτημάτων των γονιών ή λοιπών φορέων. Οι ομάδες προσωπικής ανάπτυξης και στήριξης γονιών που πραγματοποιήθηκαν το 2022, επιβεβαίωσαν τη συνεχόμενη ανάγκη ψυχολογικής στήριξης των γονιών, την ανάγκη να εκφράσουν τους προβληματισμούς τους και να λειτουργήσουν υποστηρικτικά ο ένας προς τον άλλο. Με την έναρξη των ομάδων καθορίζονται τα θέματα που απασχολούν τους γονείς και καταγράφονται οι αρχές λειτουργίας των ομάδων όπως ο σεβασμός, η εχεμύθεια και η εμπιστευτικότητα. Οι ΛΕΠΠ αναλαμβάνουν το ρόλο συντονισμού της ομάδας όπου ο κάθε γονιός μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα και να πει αυτό που νιώθει σε σχέση με τα βιώματα και τα προβλήματα του. Ανάμεσα στα θέματα που απασχολούσαν τους γονείς και συζητήθηκαν στις ομάδες κατά το 2022 ήταν και τα ακόλουθα: 1. οι καθημερινές προκλήσεις και δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι γονείς – μοίρασμα εμπειριών 2. το στίγμα που βιώνουν ως γονείς παιδιών με αναπτυξιακές διαταραχές 3. ο εντοπισμός και η διαχείριση των συναισθημάτων των γονιών 4. ο ρόλος της γονεϊκότητας 5. η ψυχολογική στήριξη των γονιών 6. η αποδοχή της αναπτυξιακής διαταραχής. Με την ολοκλήρωση κάθε ομάδας γίνεται αξιολόγηση από τους ίδιους τους γονείς αλλά και από τις συντονίστριες/λειτουργούς για περαιτέρω ανάπτυξη και βελτίωση του προγράμματος. Οι ομάδες στήριξης γονιών, όπως λειτουργούν από τους ΛΕΠΠ, θέτουν ένα ασφαλές πλαίσιο ώστε οι γονείς να μπορούν να εκφραστούν ανοιχτά, να επεξεργαστούν τα βιώματά τους και να διαχειριστούν το συναισθηματικό φορτίο της ανατροφής ενός παιδιού με αναπτυξιακές	Οι γονείς έχουν ανάγκη από στήριξη για να μπορούν με τη σειρά τους να βοηθούν τα παιδιά τους. Όταν γίνονται οι ομάδες οι γονείς λένε τα θέματα που θέλουν να συζητήσουν. Οι Λειτουργοί βοηθούν να εκφράζονται οι γονείς ελεύθερα. Ότι πούνε είναι εμπιστευτικό. Προβλήματα που ανησυχούν τους γονείς: 1. καθημερινά προβλήματα 2. το στίγμα για τα παιδιά 3. τι νιώθουν και τι κάνουν γι' αυτό 4. ο ρόλος της μητέρας και των γονιών 5. η ανάγκη για ψυχολογική στήριξη 6. πώς να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του παιδιού Μετά τις ομάδες οι γονείς κάνουν σχόλια και λένε τι σκέφτηκαν. Μέσα από τις ομάδες οι γονείς μοιράζονται εμπειρίες. Είναι ασφαλείς να πουν ότι νιώθουν. Πολλοί από αυτούς γίνονται φίλοι.
---	--

διαταραχές. Από την εμπειρία που αποκτήθηκε τα τελευταία χρόνια, οι ομάδες αποτελούν έναν ουσιαστικό τρόπο ενδυνάμωσης των γονιών, ανακουφίζοντάς τους από το άγχος, το θυμό, το αίσθημα μοναξιάς ή άλλα συναισθήματα που αναφέρουν ότι βιώνουν οι περισσότεροι γονείς. Δίνει επίσης στους γονείς την ευκαιρία να κοινωνικοποιηθούν και να ανταλλάξουν εμπειρίες, απόψεις και ιδέες μεταξύ τους. Να σημειωθεί ότι τις περισσότερες φορές η επικοινωνία μεταξύ των γονιών συνεχίζεται με δική τους πρωτοβουλία και μετά την ολοκλήρωση των ομάδων.	Πολλοί γονείς συνεχίζουν να μιλούν και μετά τις ομάδες.
3.7 Εξέταση παραπόνων, αιτημάτων και παραλήψεων	
Ανάμεσα στις αρμοδιότητες της ΕΠΑΝΑ είναι η συνεχής παρακολούθηση των προβλημάτων των ΑμεΝΑ και των οικογενειών τους και ο καταρτισμός εκθέσεων και εισηγήσεων για την επίλυσή τους, η παρακολούθηση της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της διαμονής και γενικά της ευημερίας των ΑμεΝΑ καθώς και η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στα ΑμεΝΑ και τις οικογένειές τους. Στα πλαίσια αυτά, η ΕΠΑΝΑ δέχεται παράπονα (τηλεφωνικώς ή γραπτώς) από τα ίδια τα ΑμεΝΑ ή και τις οικογένειές τους τα οποία εξετάζει και προσπαθεί να παρέχει καθοδήγηση για επίλυσή τους. Η ΕΠΑΝΑ κατά το 2022 δέχτηκε περισσότερα από 180 παράπονα/αιτήματα. Συνήθως τα παράπονα/αιτήματα γίνονται από γονείς ή συγγενείς των ΑμεΝΑ, αλλά και από τα ίδια τα ΑμεΝΑ. Συχνά γίνεται αναφορά σε πέραν του ενός παραπόνου. Τα περισσότερα παράπονα/αιτήματα σχετίζονταν με οικονομικά θέματα (25%), με θέματα φροντίδας (17,02%) και για στήριξη/ενημέρωση των ΑμεΝΑ και των οικογενειών τους (13,30%). Περισσότερες πληροφορίες και στατιστικά δεδομένα σχετικά με τα παράπονα που	Στην Επιτροπή έρχονται πολλά παράπονα, από γονείς και άτομα που ζητούν βοήθεια. Τα παράπονα γίνονται από το τηλέφωνο ή με επιστολή. Το 2022 η Επιτροπή δέχτηκε 180 παράπονα ή αιτήματα. Πολλά παράπονα ήταν για οικονομικά θέματα, άλλα για τη φροντίδα και άλλα για στήριξη των οικογενειών. Στο Παράρτημα 5Α έχει περισσότερες πληροφορίες για τα παράπονα.

δέχθηκε η ΕΠΑΝΑ κατά το 2022 περιλαμβάνονται στο Παράρτημα 5.	
3.8 Σεμινάρια/Ημερίδες που συμμετείχε το προσωπικό της ΕΠΑΝΑ	
Το προσωπικό της ΕΠΑΝΑ συμμετείχε σε διάφορες διοργανώσεις/ημερίδες για θέματα που αφορούν τα ΑμεΝΑ: 11/03/2022: Παρακολούθηση διοργάνωσης με θέμα “The Decision Support Service” (μέσω ZOOM): Κύριος στόχος της εκδήλωσης ήταν η παρουσίαση της νέας υπηρεσίας που δημιουργήθηκε με βάση τη νομοθεσία της Ιρλανδίας για τη δικαιοπρακτική ικανότητα (Assisted Decision – Making (Capacity) Act 2015). 15/03/22: Παρακολούθηση συνεδρίου «Η διαφορετικότητα στους εργασιακούς χώρους», διοργάνωση Center for Social Innovation. 17-18/03/22: Παρακολούθηση προγράμματος με θέμα «Υπεύθυνος Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων» το οποίο διοργάνωσε το ΚΕΠΑ. Μετά από την παρακολούθηση του προγράμματος κατάρτισης, ετοιμάστηκε η Πολιτική Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων της ΕΠΑΝΑ, με βάση τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τον περί Προστασίας των Φυσικών Προσώπων Έναντι της Επεξεργασίας των Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και της Ελεύθερης Κυκλοφορίας των Δεδομένων αυτών Νόμο (Ν. 125(Ι)/2018). Η πολιτική αναρτήθηκε και στην ιστοσελίδα της ΕΠΑΝΑ. 16/06/22 - 29/06/22: Παρακολούθηση εκπαίδευσης με θέμα την Αυτοσυνηγορία, το οποίο διοργάνωσε το LCEducational. 21-22/06/22: Παρακολούθηση του προγράμματος κατάρτισης με θέμα «Καθοδηγητής μετάβασης στην εργασία για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού» το οποίο διοργάνωσε το LCEducational. 28/09/22: Παρακολούθηση διαδικτυακής	Οι Λειτουργοί της Επιτροπής παρακολούθησαν πολλά σεμινάρια: 11/03/2022: Στήριξη των ατόμων για να παίρνουν αποφάσεις. 15/03/22: Η διαφορετικότητα των ατόμων στην εργασία. 17-18/03/22: Για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. 16/06/22 - 29/06/22: Για να στηρίζουν τα άτομα και τις ομάδες θέματα αυτοσυνηγορίας. 21-22/06/22: Για την εργασία των ατόμων με νοητική αναπηρία. 28/09/22: Εναλλακτικά περιοριστικά μέσα για άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας.

εκδήλωσης με θέμα «Restrictive Practices in Mental Health Settings», που διοργάνωσε ο Επίτροπος Ψυχικής Υγείας της Ιρλανδίας. 29/11/22 & 02/12/22: «Ανάπτυξη /Αξιοποίηση Ανθρωπίνου Δυναμικού στον τομέα της Φροντίδας» LCEducational. 30/06-30/09: Παρακολούθηση προγράμματος κατάρτισης που διοργάνωσε η ΚΑΔΔ με θέμα "Η σύγχρονη δημόσια διοίκηση και η Κυπριακή πραγματικότητα". Επίσης, κατά το 2022 το προσωπικό συμμετείχε σε Εκπαιδεύσεις ψηφιακών δεξιοτήτων που διοργανώθηκαν από την ΚΑΔΔ όπως: εργαλεία τηλεργασίας, εργαλεία ηλεκτρονικής εκπαίδευσης, Excel, MS Project κλπ.	29/11/22 & 02/12/22: Για θέματα φροντίδας. 30/06-30/09: Για τρόπους λειτουργίας των υπηρεσιών. 2022: Για καλύτερες γνώσεις στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές.
3.9 Διοργανώσεις εκπαιδεύσεων από την ΕΠΑΝΑ	
3.9.1 Πρόγραμμα «Κράτα με Ασφαλή» (Keep Me Safe)	
Κατά το 2022 συνεχίστηκε η εκπαίδευση των επαγγελματιών που εργάζονται σε δομές που εξυπηρετούν ΑμεΝΑ των επαρχιών Λάρνακας/Αμμοχώστου, στο πρόγραμμα Keep Me Safe, σε συνεργασία με τον Κυπριακό Σύνδεσμο Οικογενειακού Προγραμματισμού (ΚΣΟΠ). Πραγματοποιήθηκαν, συγκεκριμένα 3 επιμορφωτικές συναντήσεις (ημερ. 09/03, 30/03 και 13/04) των 6 ωρών στο Δημαρχείο Αραδίππου. Επίσης, κατά το 2022 πραγματοποιήθηκαν ενημερωτικές συναντήσεις με γονείς ατόμων με νοητική αναπηρία, σε όλες τις επαρχίες, ως ακολούθως: στη Λεμεσό στις 04/05/2022 (αίθουσα εκκλησίας Αγίας Φύλας), στην Πάφο στις 11/05/2022 (Ίδρυμα Μαργαρίτας Λιασίδου), στη Λευκωσία στις 25/05/2022 (Δημαρχείο Στροβόλου) και στη Λάρνακα στις 01/06/2022 (Δημαρχείο Αραδίππου). Οι συναντήσεις είχαν διάρκεια 2 ωρών και οι εκπαιδευτές του προγράμματος επεξήγησαν το περιεχόμενο του προγράμματος και ακολούθησε συζήτηση.	Η Επιτροπή εκπαιδεύει τους επαγγελματίες στο πρόγραμμα Κράτα με Ασφαλή – keep me safe. Το 2022 έγιναν 3 σεμινάρια στη Λάρνακα. Επίσης έγιναν συναντήσεις με γονείς σε όλες τις πόλεις.

Μετά την ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου σεμιναρίων και τις ενημερωτικές συναντήσεις με τους γονείς, διοργανώθηκαν τριώρες συναντήσεις με τους επαγγελματίες που παρακολούθησαν την εκπαίδευση, με σκοπό την αξιολόγηση της εφαρμογής του προγράμματος. Στη Λευκωσία η συνάντηση πραγματοποιήθηκε στη Σχολή Τυφλών στις 9/11/22, και στη Λάρνακα στις 30/11/22 στην αίθουσα πολιτιστικού κέντρου της εκκλησίας Αγίου Γεωργίου Κοντού (συμμετείχαν επαγγελματίες και από την επαρχία Λεμεσού). Περισσότερες πληροφορίες για το πρόγραμμα περιλαμβάνονται στο Παράρτημα 6.	Μετά τα σεμινάρια του 2021 και 2022 έγιναν συναντήσεις με τους επαγγελματίες που τα παρακολούθησαν. Στο παράρτημα 6Α έχει πληροφορίες για το πρόγραμμα.
---	---

3.9.2 Διαλέξεις και διαφώτιση φορέων, οργανώσεων και ΑμεΝΑ από προσωπικό της ΕΠΑΝΑ

Η ΕΠΑΝΑ κλήθηκε να παρουσιάσει σε διάφορες ημερίδες/ενημερωτικές συναντήσεις, θέματα που αφορούν τα ΑμεΝΑ: 08/06/22: Διαδικτυακή διάλεξη από τη ΛΕΠΠ Λευκωσίας στο «Παιδολόγιο» με θέμα «Δικαιώματα και Υπηρεσίες για τα άτομα με νοητική αναπηρία ή/και αναπτυξιακές διαταραχές». 20/06/22: Παρουσίαση από τη Συντονίστρια με θέμα «Αυτοσυνηγορία στην Κύπρο - Προώθηση του θεσμού», στο σεμινάριο αυτοσυνηγορίας που πραγματοποίησε το LCEducational. 08/10/22: Διάλεξη από τη ΛΕΠΠ Λευκωσίας σε Ημερίδα που διοργάνωσε ο Σύνδεσμος ΔΕΠΥ με θέμα «Δικαιώματα και Υπηρεσίες για τα άτομα με νοητική αναπηρία ή/και αναπτυξιακές διαταραχές». 03/12/22: Παρουσίαση συντονίστριας ΕΠΑΝΑ με θέμα «Μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας: προκλήσεις στη ψηφιακή εποχή για τα ΑμεΝΑ», στο πλαίσιο εκδήλωσης που διοργάνωσε το ΕΠΚ.	Οι Λειτουργοί έκαναν διάφορες παρουσιάσεις: 08/06/22: Για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και τις υπηρεσίες που υπάρχουν. 20/06/22: Για την αυτοσυνηγορία στην Κύπρο. 08/10/22: Για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και τις υπηρεσίες που υπάρχουν. 03/12/22: Για τη ψηφιακή εκπαίδευση των ατόμων που θα τα βοηθήσει στην εργασία τους.
--	---

4. Αξιολόγηση της Κυπριακής πραγματικότητας

4.1 Εισαγωγή

Η Επιτροπή μέσω των τακτικών συναντήσεων που έχει με τους αυτοσυνήγορους οι οποίοι συμμετέχουν ως «Παρατηρητές» στις συνεδρίες της, επιβεβαιώνει για ακόμη μια φορά την ανάγκη εφαρμογής προγραμμάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων με στόχο την ανεξαρτητοποίηση τους, την κοινωνική ένταξη και τη συμπερίληψη τους.

Οι πρόνοιες της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρίες δεσμεύουν την Κυπριακή Δημοκρατία και αναμένονται αναθεωρήσεις πρακτικών, υπηρεσιών, προγραμμάτων όπως και αλλαγές του ευρύτερου θεσμικού πλαισίου για ίση αναγνώριση των ΑμεΝΑ ενώπιον του νόμου και δημιουργίας υπηρεσιών υποστήριξης σε διάφορους τομείς.

Συγκεκριμένα υπάρχει άμεση ανάγκη για:

- Κατάργηση ή τροποποίηση της αναχρονιστικής νομοθεσίας περί Διαχείρισης της Περιουσίας Ανικάνων Προσώπων του 1996, μέσω της οποίας ακόμη εκδίδονται διατάγματα «ανικανότητας» τα οποία αναιρούν στην ουσία την ύπαρξη των ατόμων ως οντότητα
- Απαγόρευση δημιουργίας νέων δομών διημερεύουσας ή 24ωρης φροντίδας για μεγάλους αριθμούς ατόμων και παράλληλη προώθηση μικρών δομών στην κοινότητα
- Σταδιακό κλείσιμο των Ιδρυμάτων που παρέχουν 24ωρη φροντίδα και δημιουργία σπιτιών στην κοινότητα με αριθμό φιλοξενούμενων μέχρι 5 άτομα
- Αναθεώρηση προγραμμάτων με στόχο την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών στα ΑμεΝΑ για τη συνεχή ανάπτυξη δεξιοτήτων και την ουσιαστική κοινωνικοποίηση τους
- Εφαρμογή προγραμμάτων μετάβασης από την εφηβεία στην ενηλικίωση και κυρίως η

Η Επιτροπή το 2022 συζήτησε πολλά θέματα με τους Αυτοσυνήγορους/ Παρατηρητές.

Αυτό που χρειάζεται είναι να έχουν βοήθεια για να μπορούν να είναι πιο ανεξάρτητοι.

Να νιώθουν ότι είναι ίσοι με τους άλλους.

Η Συμφωνία του ΟΗΕ λέει ότι το κράτος και οι υπηρεσίες πρέπει να αλλάξουν για να μπορούν να στηρίζουν τα άτομα.

Υπάρχει ανάγκη :

- Να αλλάξουν ορισμένοι νόμοι που κηρύσσουν τα άτομα ανίκανα γιατί τα αφήνουν χωρίς δικαιώματα
- Να απαγορεύεται να κάνουν μεγάλα ιδρύματα αλλά μικρά κέντρα
- Να κλείσουν τα ιδρύματα και να κάνουν μικρά σπίτια για μέχρι 5 άτομα
- Να βοηθούν τα άτομα να μαθαίνουν πώς να είναι ανεξάρτητα και πώς να έχουν κοινωνική ζωή
- Να μάθουν πώς να ζουν σαν ενήλικες και να μην τους λένε παιδιά ή μωρά
- Να γίνονται δραστηριότητες για τις ανάγκες του κάθε ενός μαζί με άλλους

αναγνώριση τους ως ενήλικες • Προγράμματα δραστηριοτήτων ανάλογα με τις ατομικές τους ανάγκες κατά προτίμηση εκτός δομών ΑμεΝΑ, για ουσιαστική ένταξη και αλληλεπίδραση • Προώθηση της ανεξάρτητης ή υποστηριζόμενης διαβίωσης • Διαχείριση ελεύθερου χρόνου και της ψυχαγωγίας • Έλεγχος και διαχείριση των λεφτών τους • Επίλυση του μεταφορικού προβλήματος • Ανάγκη δημιουργίας θεσμού προσωπικού βοηθού • Επέκταση και προώθηση προγραμμάτων «Εργοδότησης με Στήριξη» όπως και κοινωνικών επιχειρήσεων • Επανεξέταση κριτηρίων για την ποσόστωση ώστε να μην αποκλείονται τα ΑμεΝΑ (Ν.146(Ι)/2009 και 105(Ι)/2018) • Σεβασμός της οντότητας και της υπόληψης τους και μέτρα ενάντια στον εκφοβισμό και την κοροϊδία που βιώνουν • Προσβασιμότητα στην πληροφόρηση και στις υπηρεσίες. Τα πιο πάνω θέματα είναι από τα πιο σημαντικά που εντοπίζονται στις συναντήσεις με τους Αυτοσυνήγορους, αλλά ειδική έμφαση δόθηκε στα πιο κάτω:	• Να υπάρχουν περισσότερα σπίτια για να μπορεί να μένει κάποιος όταν το αποφασίσει • Να έχουν δραστηριότητες • Να μπορούν να έχουν τα λεφτά τους • Να μπορούν να κυκλοφορούν • Να έχουν προσωπικό βοηθό • Να υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες για εργοδότηση με στήριξη και για κοινωνικές επιχειρήσεις • Να αλλάξουν τους κανόνες για να δικαιούνται να διορίζονται, για παράδειγμα χωρίς αναγκαστικά να έχουν «απολυτήριο» • Να υπάρχει σεβασμός • Να μην τους κοροϊδεύουν • Να μπορούν να έχουν ενημέρωση για ότι τους αφορά. Πιο κάτω, τα πιο σημαντικά από όλα:
4.2 Ανεξάρτητη Διαβίωση ΑμεΝΑ	
Το θέμα της ανεξάρτητης διαβίωσης είναι από τα πιο καίρια και αλληλένδετα θέματα με όλων των ειδών τις παροχές και υπηρεσίες. Μετά από διεξοδική συζήτηση του θέματος της ανεξάρτητης διαβίωσης, με τη συμμετοχή αυτοσυνηγόρων, ετοιμάστηκε Υπόμνημα το οποίο στάλθηκε στη Βουλή των Αντιπροσώπων, σε Υπουργεία, Επιτρόπους και άλλα αρμόδια τμήματα και Υπηρεσίες, στις 08/07/2022. Εκεί διαφαίνονται οι ουσιαστικές ανάγκες τους οι	Τα άτομα θέλουν να ζουν μόνα ή με φίλους τους αλλά χρειάζονται στήριξη. Οι απόψεις των ατόμων γράφτηκαν και στάλθηκαν σε όλους όσους μπορούν να βοηθήσουν.

οποίες θέτουν τη βάση για δημιουργία νέων υπηρεσιών και έμφαση στην ουσιαστική στήριξη για να μπορούν να αυτονομηθούν. Το υπόμνημα επισυνάπτεται στο Παράρτημα 2.	Όλες οι απόψεις των αυτοσυνηγόρων είναι στο Παράρτημα 2.
4.3 Αποκατάσταση και ένταξη ΑμεΝΑ με ψυχιατρικά προβλήματα	
Εντοπίζεται επίσης η ανάγκη σχεδιασμού και λειτουργίας προγραμμάτων ένταξης ατόμων όταν συνυπάρχει νοητική και ψυχική αναπηρία (συμπεριλαμβανομένων και των δύσκολων συμπεριφορών) στην κοινότητα, κυρίως μετά την αποδέσμευσή τους από κλειστές δομές, όπως είναι το Ψυχιατρείο της Αθαλάσσας. Επίσης, σημαντικό είναι όπως νοσηλευτές ψυχικής υγείας αλλά και κοινωνικοί λειτουργοί επισκέπτονται σε πιο τακτική βάση τα άτομα αυτά, για πιο άμεσες παρεμβάσεις όταν χρειάζεται. Όπως καθορίζεται από τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας, οι κοινοτικοί νοσηλευτές επισκέπτονται σε μηνιαία ή/και δεκαπενθήμερη βάση τους ασθενείς, όμως τα ΑμεΝΑ χρήζουν τακτικών συναντήσεων και απαιτείται παρουσία εξειδικευμένου προσωπικού για παροχή φαρμακευτικής αγωγής και ψυχολογικής στήριξης. Διαπίστωση της ΕΠΑΝΑ είναι ότι η ομάδα αυτή των ΑμεΝΑ χρήζει εξειδικευμένων πολυθεματικών παρεμβάσεων και φροντίδας με σωστά πλαισιωμένο θεραπευτικό πρόγραμμα, γι' αυτό και χρειάζεται προσεκτικός σχεδιασμός των προγραμμάτων θεραπείας αλλά και αποκατάστασης όπως και επανένταξης των ατόμων στην κοινότητα, ειδικά όταν λαμβάνουν εξιτήριο από κλειστές δομές.	Υπάρχουν άτομα με νοητική αναπηρία και άλλα προβλήματα που πάνε στο ψυχιατρείο. Όταν φύγουν από το ψυχιατρείο δεν υπάρχουν κέντρα ειδικά γι' αυτούς. Όσοι ζουν μόνοι δεν έχουν συχνά κάποιον να τους βοηθά. Χρειάζεται κάποιος να τους δίνει τα φάρμακα και να βλέπουν αν είναι καλά. Χρειάζονται ψυχολογική στήριξη. Χρειάζεται ένα ειδικό πρόγραμμα για να μπορούν να ζουν ανεξάρτητα και να νιώθουν μέρος της κοινωνίας.
4.4 Η ανάγκη δημιουργίας επιπρόσθετων κέντρων φιλοξενίας και της ενίσχυσης των προγραμμάτων στήριξης, αποκατάστασης και ένταξης ΑμεΑ άνω των 21 ετών	
Το θέμα απασχολεί διαχρονικά την ΕΠΑΝΑ όσο και τη Βουλή των Αντιπροσώπων, όπου συζητήθηκε το θέμα και κατά το 2022. Οι ανάγκες των ενήλικων ΑμεΝΑ πρέπει να	Τα κέντρα που ήδη υπάρχουν δεν είναι αρκετά.

καλύπτονται σε τοπικό επίπεδο στην κοινότητα (π.χ. σε συνεργασία με πολυδύναμα κέντρα των Δήμων/κοινοτήτων) με δομές προσβάσιμες, προσιτές με απώτερο στόχο την πλήρη ένταξη των ΑμεΝΑ στην κοινωνία. Είναι επίσης σημαντική η αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία όλων των δομών που παρέχουν φροντίδα ή/και διαμονή στα ΑμεΝΑ, και όπως καθοριστούν κοινοί κανονισμοί λειτουργίας (είδος προγραμμάτων, εξειδικευμένο προσωπικό, τακτικές καταρτίσεις προσωπικού), κώδικας δεοντολογίας και συγκεκριμένες πολιτικές διαχείρισης δύσκολων συμπεριφορών, πρόληψης σεξουαλικής κακοποίησης, εξασφάλιση ατομικών σχεδίων δράσεις κá. Επιπλέον υπάρχει το διαχρονικό αίτημα των δομών (κέντρα ημέρας ή 24/διαμονής) για κάλυψη των λειτουργικών τους εξόδων, αφού παρέχουν υπηρεσίες για τις οποίες υπεύθυνο είναι το κράτος. Η επιχορήγηση με μικρά ποσά που καλύπτουν το 30-40% των λειτουργικών εξόδων καταδικάζουν τους Συνδέσμους/ Σωματεία/ Οργανισμούς, σε φιλανθρωπικές εκδηλώσεις και παζαράκια για κάλυψη των εξόδων τους κάτι που αντιτίθεται στη φιλοσοφία της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των ατόμων με Αναπηρίες.	Δεν καταφέρνουν πάντα να έχουν προγράμματα για κοινωνική ένταξη των ατόμων. Ακόμη και η νομοθεσία δεν προβλέπει κανονισμούς για συγκεκριμένα προγράμματα. Πολλά κέντρα δεν έχουν ικανοποιητικά λεφτά για τα έξοδα τους. Όλοι οι Σύνδεσμοι/Σωματεία κάνουν παζαράκια για να βρουν λεφτά. Η Συμφωνία του ΟΗΕ λέει όχι στη φιλανθρωπία.
4.5 Εγκλωβισμός στο σπίτι	
Πέραν των πιο πάνω είναι σημαντικό να καταγραφεί ότι στη Κύπρο δεν υπάρχουν μεγάλα κέντρα ιδρυματοποίησης ούτε μεγάλοι αριθμοί ατόμων. Αυτό οφείλεται στη σταδιακή δημιουργία σπιτιών στην κοινότητα ή κατοικιών υποστηριζόμενης διαβίωσης αλλά και στην ενίσχυση των οικογενειών με επιδόματα για να φροντίζουν τα άτομα στο σπίτι. Παρόλα αυτά, παρατηρείται σε πολλές περιπτώσεις η απομόνωση των ατόμων και ο εγκλωβισμός τους στο σπίτι, χωρίς δραστηριότητες και κοινωνικοποίηση. Συχνά αυτό οφείλεται και στη μη αποδοχή της	Στη Κύπρο δεν υπάρχουν μεγάλα ιδρύματα για να μένουν άτομα με νοητική αναπηρία. Ορισμένοι μένουν σε σπίτια στην κοινότητα ή υποστηριζόμενης διαβίωσης. Οι περισσότεροι μένουν με τους γονείς τους. Όμως δύσκολα έχουν δραστηριότητες. Οι γονείς δε θέλουν να βγαίνουν για να

αναπηρίας όπου οι γονείς δηλώνουν ότι ο κόσμος ενοχλείται από την παρουσία των ΑμεΝΑ και οι ίδιοι ντρέπονται να κυκλοφορούν με τα παιδιά τους. Συμβαίνει επίσης οι γονείς να μη θεωρούν σημαντική την κοινωνικοποίηση των ενήλικων παιδιών τους και αυτό είναι ένα σοβαρό πρόβλημα, γιατί όταν οι γονείς αποβιώσουν και τα ενήλικα άτομα μείνουν μόνα είναι πολύ δύσκολο να ενταχθούν σε κάποια δομή και να εκπαιδευτούν σε προχωρημένη ηλικία.

Παρατηρείται δυστυχώς και η ιδρυματοποίηση τους σε Στέγες Ηλικιωμένων όπου δεν γνωρίζουν τις ανάγκες των ΑμεΝΑ.

Γι' αυτό οι παρεμβάσεις του κράτους από την παιδική ηλικία μέχρι την ενηλικίωση πρέπει να έχουν ως άξονα την ανεξαρτητοποίηση των ατόμων και τον αυτοπροσδιορισμό τους.

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της συνεργασίας των υπηρεσιών και καθορισμού συνολικών και όχι αποσπασματικών παρεμβάσεων με κοινό στόχο τη συμπερίληψη των ΑμεΝΑ.

μην ενοχλούν ή γιατί ντρέπονται.

Άλλοι γονείς νομίζουν ότι είναι καλύτερα στο σπίτι παρά έξω.

Όμως όταν οι γονείς πεθάνουν τα άτομα δύσκολα θα βρουν κάπου να μείνουν.

Καμιά φορά τους παίρνουν σε κέντρα ηλικιωμένων,

όμως εκεί δεν γνωρίζουν ποιες ανάγκες έχουν τα άτομα.

Γι' αυτό τα ΑμεΝΑ πρέπει από μικρά παιδιά να μάθουν να είναι ανεξάρτητα.

Πρέπει να γνωρίζουν για τον εαυτό τους.

Όλες οι υπηρεσίες πρέπει να έχουν αυτό τον κοινό στόχο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1: Προϋπολογισμός ΕΠΑΝΑ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ (ΕΠΑΝΑ)

Κεφάλαιο 15.0600 Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες -
Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Άρθρο 04.088 Χορηγία προς την Επιτροπή Προστασίας Ατόμων με Νοητική
Αναπηρία

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ 2022* €	ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ ΔΑΠΑΝΗ 2023 €
Αποδοχές Προσωπικού - Θέσεις:	221,442	263,000
1 Προϊστάμενος (Κλίμακα Α11 ⁺²)		
2 Λειτουργοί (Κλίμακα Α8-Α10-Α11)		
3 Βοηθοί Γραμματειακοί Λειτουργοί (Κλ.Α2-Α5-Α7 ⁺²)		
3 Λειτουργοί Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης (Κλίμακα Α5)		
1 Ωρομίσθιος Κλητήρας (Κλ. Ε5)		
ΣΥΝΟΛΟ αποδοχών προσωπικού	221,442	263,000
Έξοδα Παραστάσεως και Αμοιβή Μελών ΕΠΑΝΑ	9,777	14,000
Άλλες Δαπάνες		
Έξοδα Λειτουργίας Γραφείου		
Έξοδα κινήσεως	2,567	3,000
Επιδόματα εκτός έδρας	0	200
Ταχυδρομικά Τέλη	174	1,100
Τηλέφωνα, Φαξ, Internet, ετήσια τέλη Zoom	3,450	4,200
Φωτισμός-Θέρμανση	5,952	4,600
Καθαριότητα Γραφείου	4,680	6,200
Τέλη & Τέλη Ύδατος	0	100
Βιβλιοθήκη/Εφημερίδες/Περιοδικά	0	0
Δημοσιεύσεις	1692	700
Εκδόσεις-Δημοσιότητα-Διαφώτιση	84	1,600
Φωτοτυπικά Υλικά	858	900
Γραφική Ύλη	574	600
Συντήρηση και Λειτουργία Μηχανογραφικού/ Λογισμικού και άλλου εξοπλισμού	2,127	6,000
Συντήρηση κτιρίου	2,513	32,000
Μελέτες/Έρευνες		
Μητρώο Ατόμων με Νοητική Αναπηρία/Μητρώο Ιδρυμάτων/Άλλες Έρευνες-Μελέτες	0	0
Αγορά υπηρεσιών Νομικού Συμβούλου ή άλλων ειδικών	1,400	12,000
Σχέδια/Προγράμματα		
Αποϊδρυματοποίηση ομάδας ατόμων με ν.α.	0	0

Συνέδρια εξωτερικού		
Ναύλα και άλλα έξοδα για συμμετοχή σε συνέδρια στο εξωτερικό	0	2,000
Συνέδρια-Σεμινάρια κ.ά. γεγονότα στην Κύπρο	}	
Επιμόρφωση Προσωπικού Ε.Π.Α.Ν.Α.		
Επιμόρφ.Επαγγελμ.Προσωπ.εθελοντικών οργανώσεων		
Έξοδα Φιλοξενίας	4,717	6,000
Υπηρεσίες Κλητήρα	250	500
Διάφορα	4	200
	340	1,000
ΣΥΝΟΛΟ Εξόδων Λειτουργίας Γραφείου		
	31,382	82,900
Έπιπλα & Εξοπλισμός		
Αγορά Επίπλων	1273	1,300
Αγορά μηχανογραφικού εξοπλισμού/λογισμικού	89	1,800
ΣΥΝΟΛΟ Άλλων Δαπανών	32,744	86,000
ΣΥΝΟΛΟ Αποδοχών Προσωπικού	221,442	263,000
Έξοδα Παραστάσεως και αμοιβή μελών ΕΠΑΝΑ	9,777	14,000
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	263,963	363,000

* Εγκριθείσα δαπάνη 2022 €350.000

Παράρτημα 2: Υπόμνημα από αυτοσυνήγορους, σχετικά με την αυτόνομη διαβίωση

Από τους Παρατηρητές που εκπροσωπούν τις ακόλουθες Ομάδες Αυτοσυνηγορίας στην Επιτροπή Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία (ΕΠΑΝΑ):

- **Ίδρυμα Χρίστου Στέλιου Ιωάννου**
- **Φιλανθρωπικό Ίδρυμα Τοξότης**
- **Σπίτι του Μάριου**
- **Ίδρυμα Μαργαρίτα Λιασίδου**
- **Κέντρο Αποστόλου Λουκά**

Οι εκπρόσωποι των Ομάδων Αυτοσυνηγορίας συμμετέχουν σαν Παρατηρητές στις συνεδρίες της Επιτροπής Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία από τον Ιούλιο 2021.

Στις συνεδρίες που έγιναν στις 14/07/21, 25/11/21, 10/03/22 και 07/07/22 συζητήθηκαν διάφορα προβλήματα όπου ένα από τα πιο σοβαρά ήταν η **Αυτόνομη Διαβίωση**.

Γνωρίζουμε ότι αυτό είναι ένα από τα σημαντικά μας δικαιώματα αλλά χρειαζόμαστε βοήθεια για να το καταφέρουμε:

Χρειαζόμαστε βοήθεια για να νοιώσουμε έτοιμοι να ζήσουμε μόνοι μας.

Αυτοί που μπορούν να μας βοηθήσουν σε αυτή την προσπάθεια είναι:

- **η οικογένεια**
- **τα σχολεία**
- **οι οργανώσεις**
- **οι δήμοι**
- **το κράτος**
- **όλες οι υπηρεσίες.**

Οι υπηρεσίες που χρειαζόμαστε είναι:

- **κατοικίες υποστηριζόμενης ή ανεξάρτητης διαβίωσης,**
- **προσωπικοί βοηθοί/συνοδοί**
- **σύμβουλοι υποστήριξης,**
- **βοήθεια στη στέγαση (επιδότηση ενοικίου/επιδιορθώσεις κ.ά),**
- **αντικατάσταση των ιδρυμάτων (με μικρά σπίτια)**
- **προγράμματα ατομικής επιλογής (εξατομικευμένες υπηρεσίες).**

Συγκεκριμένα εμείς οι Παρατηρητές συζητήσαμε το θέμα και στις ομάδες μας και όλοι συμφωνούν στα ακόλουθα:

- **Κάποια άτομα προτιμούν να μένουν σε σπίτι στην κοινότητα**
- **Ορισμένοι προτιμούν να συγκατοικήσουν με φίλο/φίλη**
- **Κάποιοι προτιμούν να μένουν στο πατρικό τους σπίτι**
- **Όλοι ζητούν κάποιο προσωπικό βοηθό/συνοδό ή φροντιστή, για να νιώθουν ασφάλεια.**

Τι θα κάνει ο προσωπικός βοηθός/συνοδός ή/και φροντιστής :

- **θα τους βοηθά στη μετακίνηση τους,**
- **θα βοηθά στον τρόπο που ξοδεύουν τα λεφτά τους**
- **θα βοηθά ώστε να μάθουν πώς να χρησιμοποιούν την «κάρτα» της τράπεζας**
- **θα τους στηρίζει στην καθαριότητα του σπιτιού, στο μαγείρεμα, στις εξόδους κλπ.**

Όλοι οι φίλοι στις ομάδες μας θέλουν να νιώσουν ασφάλεια για να νιώσουν έτοιμοι να έχουν το δικό τους σπίτι και να έχουν μια κανονική ζωή όπως όλοι οι πολίτες.

Γι' αυτό όλοι εμείς ζητάμε τη βοήθεια όλων εσάς για να τα καταφέρουμε.

Αυτό το υπόμνημα έχει σταλεί στις 08/07/2022 στους πιο κάτω :

- *Βουλή των Αντιπροσώπων*
- *Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων*

- Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Αναπήρων
- Οργανώσεις (ΜΚΟ) και Συνδέσμους που λειτουργούν προγράμματα
- Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες
- Υφυπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας
- Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Παράρτημα 3: Δημογραφικά στοιχεία ατόμων με νοητική αναπηρία με βάση το Μητρώο της Επιτροπής Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία

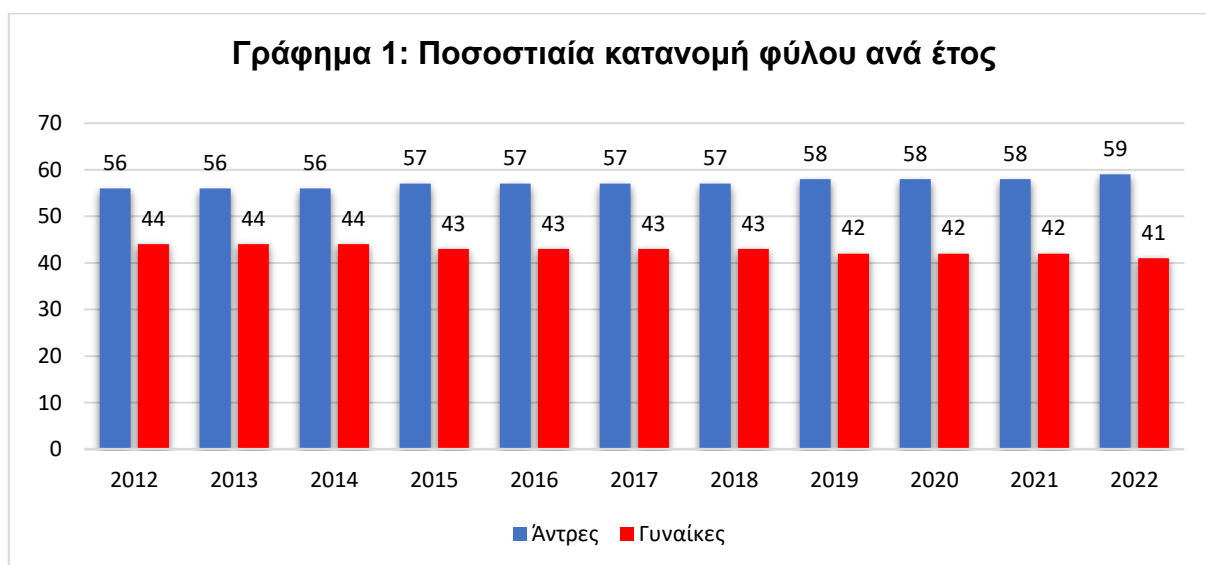
Οι πίνακες και τα γραφήματα που ακολουθούν βασίζονται στα δεδομένα που ήταν καταγεγραμμένα μέχρι τον Δεκέμβριο του 2022 στο Μητρώο που διατηρεί η Επιτροπή Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία (ΕΠΑΝΑ), σύμφωνα με το Άρθρο 7 του περί των Ατόμων με Νοητική Αναπηρία Νόμου (Ν.117/89).

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 1, μέχρι τον Δεκέμβριο του 2022, στο Μητρώο της ΕΠΑΝΑ ήταν εγγεγραμμένα 2754 άτομα με νοητική αναπηρία. Όσον αφορά το φύλο, 1617 ήταν άντρες (59%) και 1137 ήταν γυναίκες (41%).

Πίνακας 1: Ποσοστιαία κατανομή φύλου

Φύλο	Αρ. Ατόμων	%
Άντρες	1617	59
Γυναίκες	1137	41
Σύνολο	2754	100

Στο Γράφημα 1 φαίνεται η ποσοστιαία κατανομή του φύλου των ΑμεΝΑ που ήταν εγγεγραμμένα στο Μητρώο από το 2012 μέχρι και το 2022. Σε σύγκριση με την ποσοστιαία κατανομή του φύλου που ίσχυε κατά τα προηγούμενα χρόνια, το ποσοστό των ανδρών έχει ανέβει κατά 1% το 2022 ενώ το ποσοστό των γυναικών έχει μειωθεί αντίστοιχα. Κατά συνέπεια βλέπουμε να εξακολουθεί η σταδιακή αύξηση του ποσοστού ανδρών που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο της ΕΠΑΝΑ, έναντι των γυναικών.

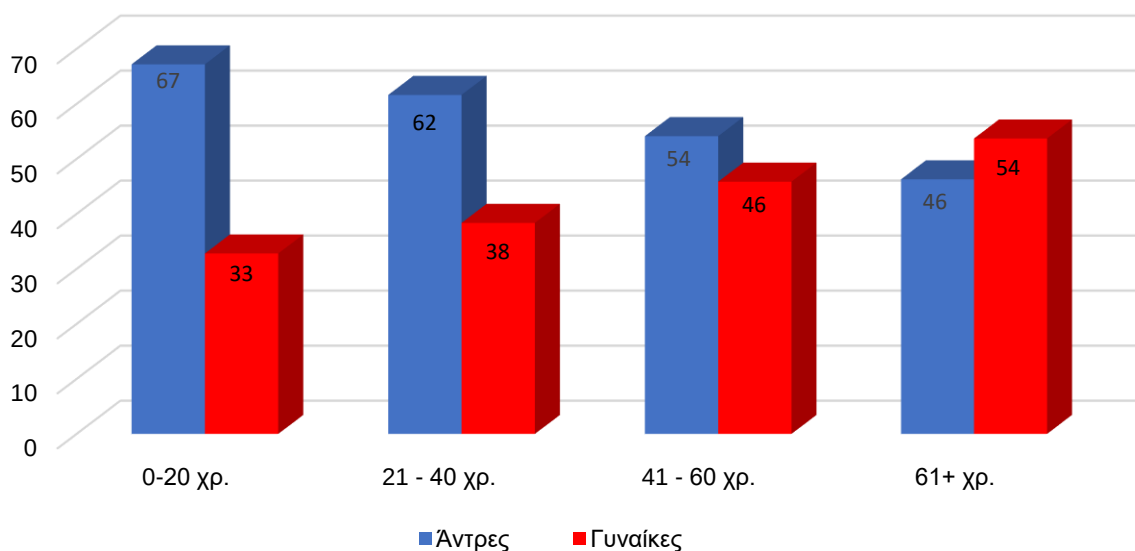
Στον Πίνακα 2, φαίνεται η κατανομή των ατόμων που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο ανά ηλικιακή ομάδα.

Πίνακας 2: Ποσοστιαία κατανομή ηλικίας

Ηλικία	Αρ. Ατόμων	%
0 - 20	634	23
21 - 40	993	36
41 - 60	736	27
61 +	391	14
Σύνολο	2754	100

Σύμφωνα με το πιο κάτω διάγραμμα (Γράφημα 2) παρατηρείται ότι στις ηλικιακές ομάδες 0-20, 21-40 και 41-60, το ποσοστό των αντρών είναι μεγαλύτερο ενώ στην ηλικιακή ομάδα άνω των 61 ετών, είναι μεγαλύτερο το ποσοστό των γυναικών. Συγκρίνοντας τα πιο πάνω δεδομένα με τα ποσοστά του προηγούμενου έτους, παρατηρείται αύξηση του ποσοστού των ανδρών κατά 1% σε κάθε ηλικιακή ομάδα, εκτός από την ομάδα 61+ που το ποσοστό έχει αυξηθεί κατά 2% έναντι των γυναικών.

Γράφημα 2: Ποσοστιαία κατανομή φύλου ανά ηλικία

Στον πιο κάτω πίνακα, φαίνεται ο βαθμός της νοητικής αναπηρίας για τα 2754 άτομα που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο. Επισημαίνεται ότι ο βαθμός νοητικής αναπηρίας που καταγράφεται, βασίζεται στις ιατρικές βεβαιώσεις/πιστοποιητικά που επισυνάπτει η οικογένεια μαζί με το έντυπο καταγραφής του ατόμου στο Μητρώο. Η ΕΠΑΝΑ, δεν προβαίνει σε οποιαδήποτε αξιολόγηση του ατόμου.

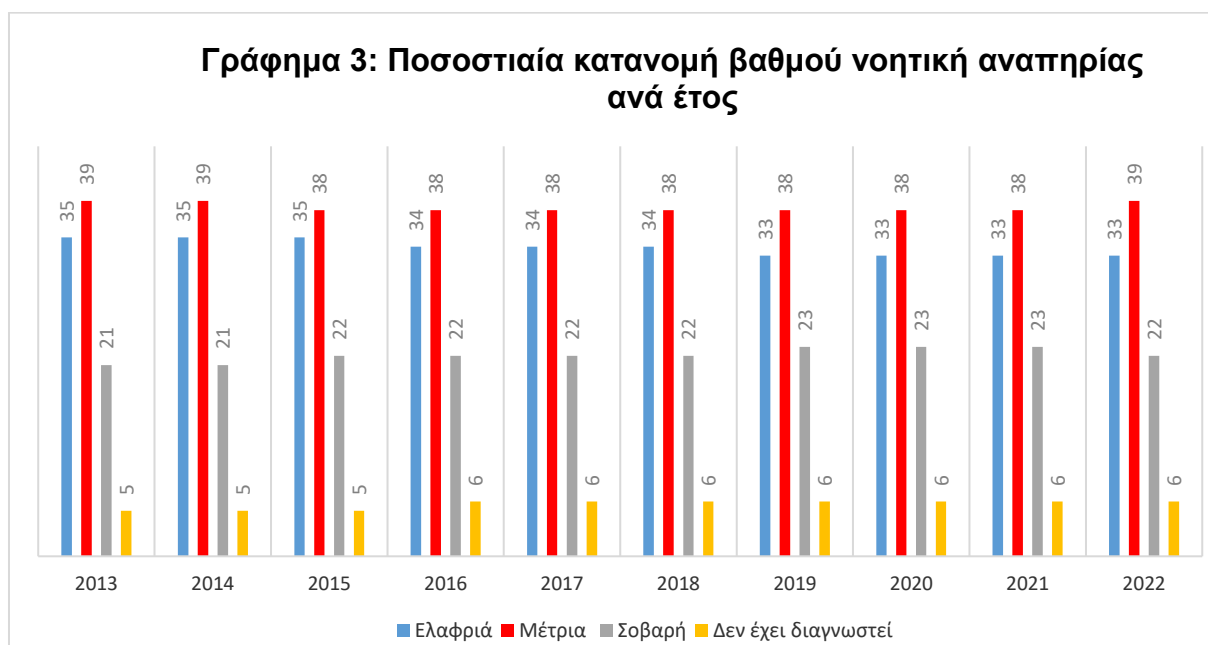
Σύμφωνα με τα στοιχεία, παρατηρείται ότι τα περισσότερα άτομα που περιλαμβάνονται στο Μητρώο, έχουν διαγνωστεί με μέτρια νοητική αναπηρία (39%) και ακολουθεί η ελαφριά νοητική αναπηρία (33%).

Πίνακας 3: Ποσοστιαία κατανομή βαθμού νοητικής αναπηρίας

Βαθμός νοητικής αναπηρίας	Αρ. Ατόμων	%
Ελαφριά	901	33
Μέτρια	1071	39
Σοβαρή	622	22
Δεν έχει διαγνωστεί *	160	6
Σύνολο	2754	100

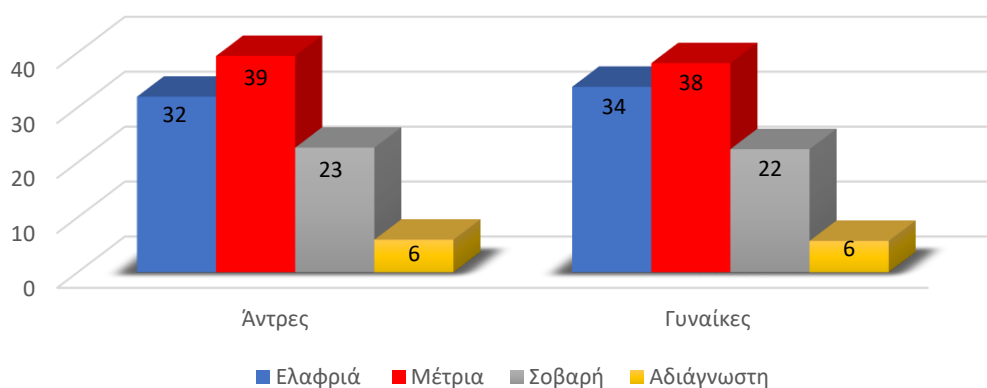
* Η κατηγορία «δεν έχει διαγνωστεί» περιλαμβάνει περιπτώσεις για τις οποίες οι ειδικοί γιατροί δεν έδωσαν ξεκάθαρη ή πλήρη διάγνωση ή ακόμα διερευνάται.

Στο Γράφημα 3, φαίνεται η ποσοστιαία κατανομή του βαθμού νοητικής αναπηρίας από το 2013 μέχρι και το 2022. Παρατηρείται μια μικρή μείωση του ποσοστού των ατόμων με σοβαρή νοητική αναπηρία από το 23% που ήταν τα προηγούμενα έτη στο 22% και αντίστοιχη αύξηση της μέτριας νοητικής αναπηρίας (από 38% στο 39%).

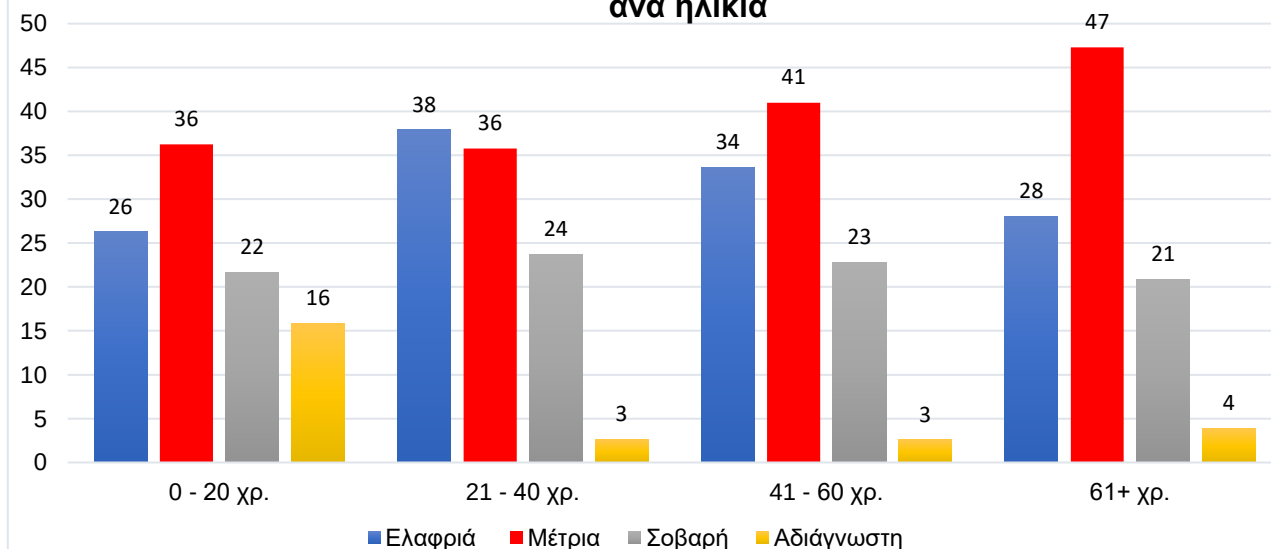
Σύμφωνα με το Γράφημα 4 η κατανομή του βαθμού νοητικής αναπηρίας είναι περίπου ίδια στα δύο φύλα. Τα περισσότερα άτομα εμπίπτουν στην κατηγορία «Μέτρια νοητική αναπηρία» τόσο στους άντρες όσο και στις γυναίκες.

Γράφημα 4: Ποσοστιαία κατανομή βαθμού νοητικής αναπηρίας ανά φύλο

Στο Γράφημα 5 φαίνεται η ποσοστιαία κατανομή του βαθμού της νοητικής αναπηρίας ανά ηλικιακή ομάδα. Σύμφωνα με τα δεδομένα, επιβεβαιώνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο έχουν μέτρια νοητική αναπηρία. Επίσης στην ηλικιακή ομάδα 61 ετών και άνω, το ποσοστό αυτό είναι αρκετά πιο ψηλό. Επίσης, το ποσοστό της σοβαρής νοητικής αναπηρίας είναι περίπου το ίδιο σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Το ποσοστό του βαθμού νοητικής αναπηρίας που δεν έχει διαγνωστεί, στην ηλικιακή ομάδα 0-20 χρονών είναι πολύ μεγαλύτερο από τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες, επειδή περιλαμβάνονται αρκετά μικρά παιδιά που ακόμη ο βαθμός νοητικής αναπηρίας είναι υπό διερεύνηση.

Γράφημα 5: Ποσοστιαία κατανομή βαθμού νοητικής αναπηρίας ανά ηλικία

Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί, παρουσιάζεται ο αριθμός των ατόμων που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο με βάση την Επαρχία διαμονής τους. Συγκριτικά με τα στατιστικά στοιχεία του 2021, παρατηρείται μια μικρή αύξηση κατά 1% των ατόμων με νοητική αναπηρία της Επαρχίας Αμμοχώστου και αντίστοιχη μείωση της Επαρχίας Λεμεσού. Επίσης, η επαρχία Λευκωσίας

εξακολουθεί να έχει τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αναλογία ατόμων με νοητική αναπηρία συγκριτικά με τις άλλες επαρχίες.

Πίνακας 4: Ποσοστιαία κατανομή ατόμων με νοητική αναπηρία ανά επαρχία

Επαρχία	Αρ. Ατόμων	%
Λευκωσία	1055	38
Λεμεσός	724	26
Λάρνακα	531	19
Αμμόχωστος	205	8
Πάφος	239	9
Σύνολο	2754	100

Στον Πίνακα 5, φαίνεται κατά πόσο τα άτομα που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο έχουν και κάποιο σύνδρομο. Τα περισσότερα ΑμεΝΑ που περιλαμβάνονται στο Μητρώο, δεν παρουσιάζουν κάποιο σύνδρομο (64%). Ωστόσο, σε σύγκριση με τα δεδομένα του έτους 2021, παρατηρείται μια αύξηση του ποσοστού (1%) των ατόμων που έχουν κάποιο σύνδρομο και αντίστοιχη μείωση των ατόμων που δεν έχουν κάποιο σύνδρομο.

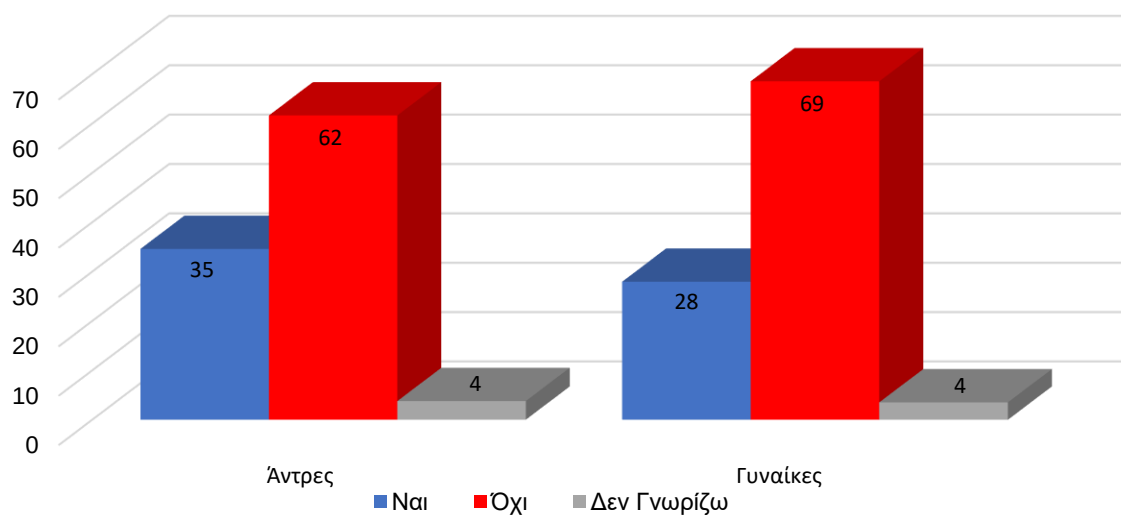
Πίνακας 5: Ποσοστιαία κατανομή συνδρόμου

Παρουσία συνδρόμου	Αρ. Ατόμων	%
Ναι	877	32
Όχι	1776	64
Δεν έχει διαγνωστεί *	101	4
Σύνολο	2754	100

* «Δεν έχει διαγνωστεί» ακόμα σημαίνει ότι είναι υπό διερεύνηση λόγω μικρής ηλικίας ή είναι άγνωστο.

Σύμφωνα με το Γράφημα 6, η ποσοστιαία κατανομή συνδρόμου είναι περίπου ίδια στα δύο φύλα.

Γράφημα 6: Ποσοστιαία κατανομή συνδρόμου ανά φύλο

Στον Πίνακα 6 φαίνεται ο αριθμός ατόμων που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο της ΕΠΑΝΑ και έχουν διαγνωστεί με κάποιο σύνδρομο. Το μεγαλύτερο ποσοστό (35%) ατόμων έχουν διαγνωστεί με Σύνδρομο Down.

Πίνακας 6: Κατανομή συνδρόμου

Σύνδρομο	Αρ. Ατόμων	%
Down	328	35
Αυτισμός	307	32
Άλλο*	212	22
Δεν έχει διαγνωστεί ακόμη	101	11
Σύνολο	948	100

* Στην κατηγορία «Άλλο» περιλαμβάνονται διαγνώσεις όπως *Asperger*, *Angelman*, *Prader Willi*, *Fragile X* κλπ.

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 7 τα περισσότερα ΑμεΝΑ που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο έχουν ταυτόχρονα και σωματική, κινητική ή άλλη αναπηρία (59%).

Πίνακας 7: Ποσοστιαία κατανομή άλλων αναπηριών

Παρουσία άλλης σωματικής αναπηρίας	Αρ. Ατόμων	%
Ναι	1614	59
Όχι	1113	40
Δεν έχει διαγνωστεί	27	1
Σύνολο	2754	100

Στον Πίνακα 8 περιλαμβάνονται πληροφορίες σχετικά με τη φοίτηση των παιδιών με νοητική αναπηρία. Διευκρινίζεται ότι τα πιο κάτω στοιχεία αφορούν μόνο τα παιδιά που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο της ΕΠΑΝΑ γι' αυτό και τα στοιχεία διαφέρουν από τα στοιχεία που διατηρεί το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού & Νεολαίας.

Τα 95 άτομα που φαίνεται πως δεν φοιτούν πιθανόν να είναι παιδιά 3-5 χρονών, τα οποία δεν έχουν ακόμα ενταχθεί στην εκπαίδευση, είτε είναι άνω των 15 ή άνω των 18 χρονών. Επειδή η υποχρεωτική εκπαίδευση στην Κύπρο είναι εννεαετής, υπό κανονικές συνθήκες στα 15 τους χρόνια οι μαθητές μπορούν να διακόψουν τη φοίτησή τους. Επίσης μπορεί να είναι άτομα άνω των 18 χρονών που τερμάτισαν τη φοίτησή τους και δεν αιτήθηκαν παράταση μέχρι τα 21.

Σε σύγκριση με τα δεδομένα του 2021, παρατηρείται μια μικρή αύξηση (1%) στο ποσοστό των παιδιών που φοιτούν στα «Ειδικά Σχολεία».

Πίνακας 8: Ποσοστιαία κατανομή φοίτησης παιδιών από 3-21 χρ.

Φοιτούν	Αρ. Ατόμων	%
Σχολεία Τυπικής Εκπαίδευσης*	477	60
Ειδικά Σχολεία	219	28
Δεν φοιτούν	95	12
Σύνολο	791	100

* Στα σχολεία τυπικής εκπαίδευσης περιλαμβάνονται τα Νηπιαγωγεία, η προδημοτική εκπαίδευση, η δημοτική εκπαίδευση, η μέση γενική εκπαίδευση και η μέση τεχνική εκπαίδευση.

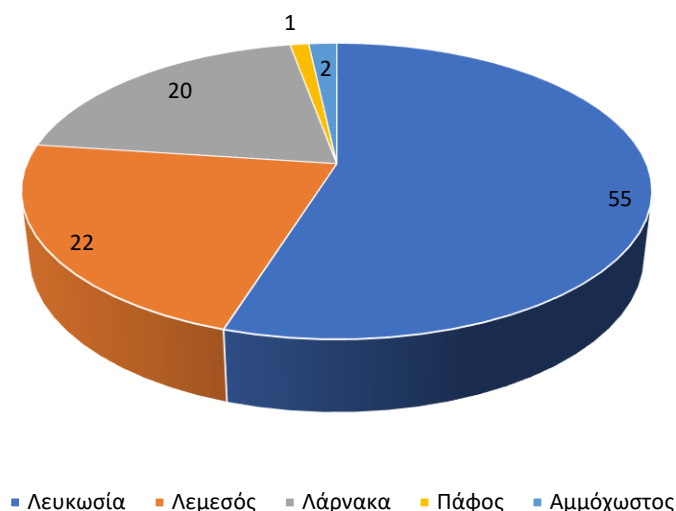
Στον Πίνακα 9 περιλαμβάνονται πληροφορίες για τα ΑμεΝΑ που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο της Επιτροπής, η ηλικία τους κυμαίνεται από 20-65 ετών και εργοδοτούνται στην ανοικτή αγορά εργασίας με στήριξη από καθοδηγητή εργασίας ή χωρίς στήριξη.

Πίνακας 9: Ποσοστιαία κατανομή εργοδότησης

Άτομα που εργοδοτούνται στην ανοικτή αγορά	Αρ. Ατόμων	%
Με στήριξη καθοδηγητή εργασίας	175	60
Χωρίς στήριξη	115	40
Σύνολο	290	100

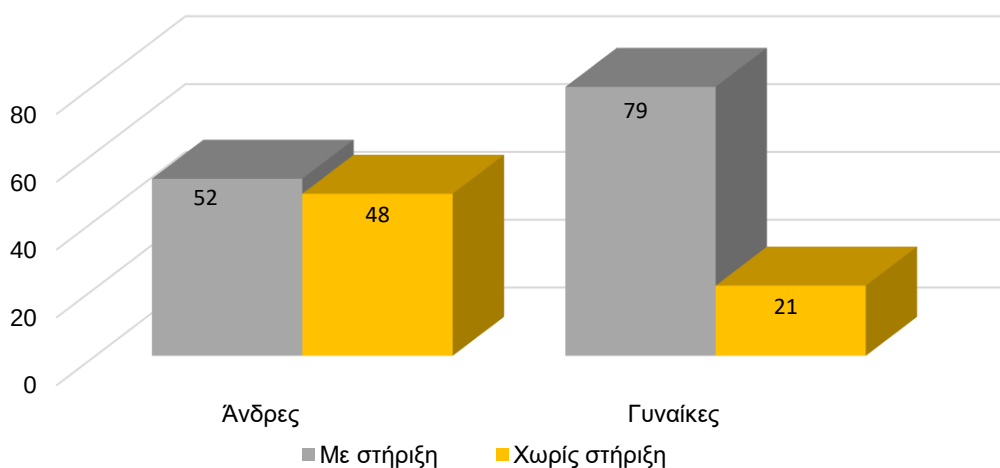
Όπως φαίνεται από το Γράφημα 7 που ακολουθεί, το μεγαλύτερο ποσοστό εργοδότησης με στήριξη σημειώνεται στη Λευκωσία (55%), ακολουθεί η Λεμεσός (22%), η Λάρνακα (20%), η Αμμόχωστος (2%) και τέλος η Πάφος (1%).

Γράφημα 7: Ποσοστό ατόμων που εργοδοτούνται στην ανοιχτή αγορά εργασίας με στήριξη καθοδηγητή εργασίας

Στο Γράφημα 8 φαίνεται ότι το ποσοστό των γυναικών που εργάζονται στην ανοικτή αγορά χωρίς στήριξη παραμένει στο 21%, που ήταν και τα προηγούμενα έτη (2020-2021). Παρόλα αυτά εξακολουθεί να είναι μικρότερο, σε σχέση με το 48% των ανδρών που εργάζονται χωρίς στήριξη. Τα ποσοστά αυτά αφορούν τον αριθμό των 290 ατόμων που περιγράφονται στον πίνακα 9.

Γράφημα 8: Ποσοστιαία κατανομή ατόμων με νοητική αναπηρία που εργοδοτούνται στην ανοικτή αγορά εργασίας ανά φύλο

Στον Πίνακα 10 φαίνεται η οικογενειακή κατάσταση των ενήλικων ατόμων που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο της Επιτροπής. Από τα 44 έγγαμα άτομα και από τα 5 διαζευγμένα άτομα, οι 27 είναι και γονείς. Οι περισσότεροι γονείς έχουν τα παιδιά μαζί τους και τα φροντίζουν μόνοι τους ή και με βοήθεια ενώ πολύ λίγοι έχουν δώσει το παιδί τους για υιοθεσία. Από τους 27 γονείς, οι 14 έχουν 1 παιδί, οι 11 έχουν 2 παιδιά και οι άλλοι 2 έχουν 3 παιδιά. Επίσης, 15 γονείς έχουν παιδιά που είναι επίσης εγγεγραμμένα στο Μητρώο της ΕΠΑΝΑ.

Πίνακας 10: Ποσοστιαία κατανομή οικογενειακής κατάστασης ατόμων με Ν.Α.

Οικογενειακή κατάσταση	Αρ. Ατόμων	%
Παντρεμένοι	44	2
Διαζευγμένοι	5	0
Άγαμοι	2705	98
Σύνολο	2754	100

Στον πίνακα 11 που ακολουθεί, παρέχονται πληροφορίες για τις υπηρεσίες που λαμβάνουν τα ΑμεΝΑ που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο. Το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων λαμβάνουν υπηρεσίες από Ιδρύματα, Συνδέσμους ή Κέντρα Ημέρας.

Πίνακας 11: Υπηρεσίες που λαμβάνουν τα άτομα με νοητική αναπηρία

Λαμβάνουν υπηρεσίες	Αρ. Ατόμων	%
Ιδρύματα, Συνδέσμους, Κέντρα Ημέρας *	789	63.78
Νοσοκομείο Αθαλάσσης	2	0.16
Στέγη Ηλικιωμένων	62	5.01
Άλλα προγράμματα **	384	31.04
Σύνολο	1237	100

*** Ιδρύματα, Συνδέσμους, Κέντρα Ημέρας:** περιλαμβάνει κυρίως τις υπηρεσίες που παρέχονται από **Ιδρύματα** όπως Χρίστου Στέλιου Ιωάννου, Θεοτόκος, τον Άγιο Στέφανο, Μαργαρίτας Λιασίδου, τον Άγιο Χριστόφορο, από **Συνδέσμους** όπως ο Σύνδεσμος Αυτισμού, Σύνδεσμος Γονέων και Φίλων Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες, Ιασόνειο, Ηλιακίδα, Σύνδεσμος Καθοδηγητών Εργασίας ή από **Κέντρα Ημέρας** όπως το ΣΚΕ Πελενδριού, Κέντρο Ευημερίας Στροβόλου, τον Σκαπανέα, τον Απόστολο Λουκά κλπ.

**** Άλλα προγράμματα:** περιλαμβάνει κυρίως τα σπίτια στην κοινότητα και την κατ' οίκον φροντίδα.

Στον Πίνακα 12, γίνεται καταγραφή του χώρου διαμονής των ΑμεΝΑ που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο της Επιτροπής. Από τα δεδομένα φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων με νοητική αναπηρία (87%) εξακολουθεί να διαμένει με την οικογένειά του.

Πίνακας 12: Ποσοστιαία κατανομή διαμονής των ατόμων με νοητική αναπηρία

Διαμονή	Αρ. Ατόμων	%
Διαμένει με την οικογένεια	2390	87
Διαμένει σε ίδρυμα *	182	7
Διαμένει σε σπίτι στη κοινότητα	97	4
Ζει μόνος **	84	3
Διαμένουν αλλού ***	1	0
Σύνολο	2754	100

* **Διαμένει σε ίδρυμα:** περιλαμβάνει διαμονή 24ωρης βάσεις όπως Ίδρυμα Θεοτόκος, Ίδρυμα Άγιος Στέφανος, Κέντρο Δημερεύουσας Φροντίδας Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Άγιος Γεώργιος - Χριστάκης Χασάπης, Στέγες Ηλικιωμένων και Ψυχιατρική Πτέρυγα του Νοσοκομείου Αθαλάσσης

** **Ζει μόνος:** κάποιοι από αυτούς ζουν εντελώς μόνοι, κάποιοι με οικιακή βοηθό και κάποιοι με την επίβλεψη οικείων προσώπων τους.

*** **Διαμένουν αλλού:** διαμένει σε μοναστήρι.

Τέλος, στο Γράφημα 9 φαίνεται η ποσοστιαία κατανομή των ΑμεΝΑ που έχουν αποβιώσει και οι δύο γονείς τους, ανά Επαρχία. Συνολικά έχουν χάσει και τους δύο τους γονείς 309 άτομα από τα 2754 άτομα του Μητρώου (11,22%).

Παράρτημα 4: Δημογραφικά στοιχεία από τη δράση της Συντονιστικής Υπηρεσίας Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης (ΣΥΕΠΠ)

Τα δεδομένα ήταν καταγεγραμμένα μέχρι τον Δεκέμβριο του 2022 στο αρχείο που διατηρεί η Συντονιστική Υπηρεσία Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης (ΣΥΕΠΠ)¹.

Στον Πίνακα 1 φαίνεται ο αριθμός οικογενειών που εξυπηρετήθηκαν από τους Λειτουργούς Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης (ΛΕΠΠ), σε κάθε Επαρχία. Από το Σεπτέμβριο του 2006 που ξεκίνησε η λειτουργία της ΣΥΕΠΠ μέχρι και το Δεκέμβριο του 2021 παρατέμφθηκαν συνολικά 2241 οικογένειες.

Πίνακας 1: Αριθμός οικογενειών που εξυπηρετήθηκαν από τη ΣΥΕΠΠ κατά επαρχία

Έτος Παραπομπής	Επαρχία			Σύνολο
	Λευκωσία	Λάρνακα /Αμμόχωστος	Λεμεσός /Πάφος	
2006 ²	16	16	4	36
2007	48	57	42	147
2008	30	48	53	131
2009	23	48	33	104
2010	47	57	40	144
2011	41	39	29	109
2012	15	42	34	91
2013	26	52	25	103
2014	36	40	16	92
2015	42	40	29	111
2016	36	50	30	116
2017	36	69	26	131
2018	32	53	82	167
2019	40	62	83	185
2020	59	70	80	209
2021	53	67	59	179
2022	63	69	54	186
Σύνολο	643	871	727	2241

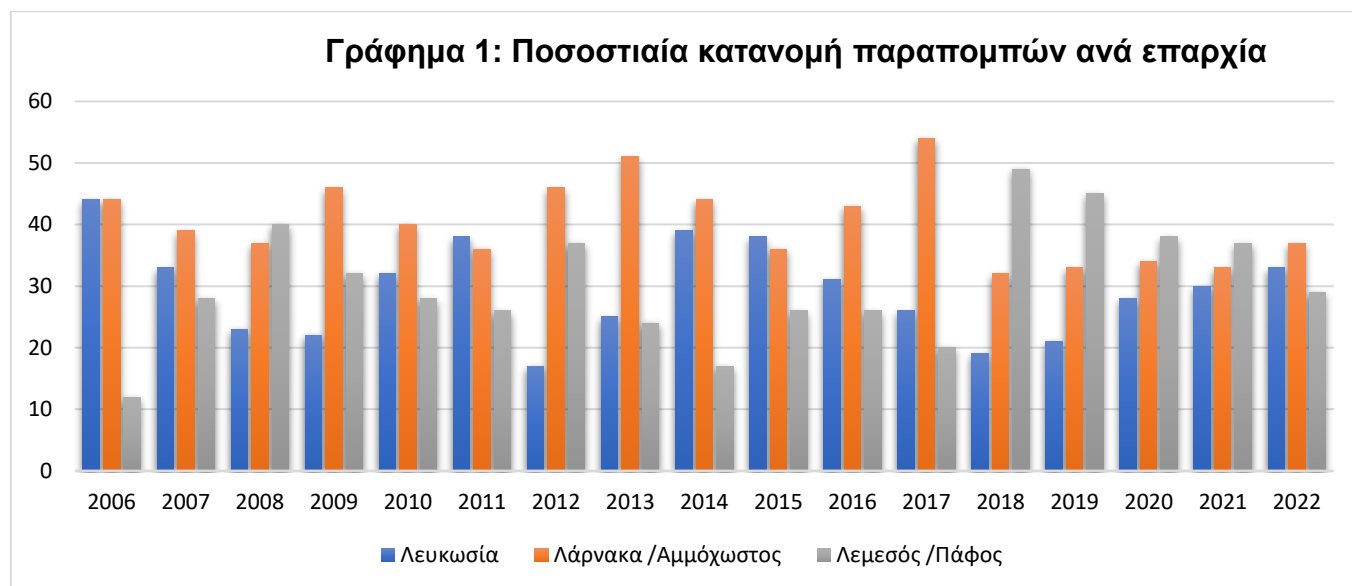
Στο Γράφημα 1 που ακολουθεί φαίνεται η ποσοστιαία κατανομή παραπομπών ανά Επαρχία. Παρατηρούμε ότι ενώ τα προηγούμενα χρόνια (2018-2021) το μεγαλύτερο ποσοστό παραπομπών ήταν από τις Επαρχίες Λεμεσού/Πάφου, κατά το 2022 το μεγαλύτερο ποσοστό παραπομπών προέρχεται από τις επαρχίες Λάρνακας/Αμμοχώστου. Το γεγονός αυτό πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι από τον Ιανουάριο μέχρι τον Οκτώβριο δεν εργαζόταν Λειτουργός

¹ Μετά από ενημέρωση και γραπτή συγκατάθεση των γονιών, τα δεδομένα καταγράφονται στο στατιστικό πρόγραμμα SPSS.

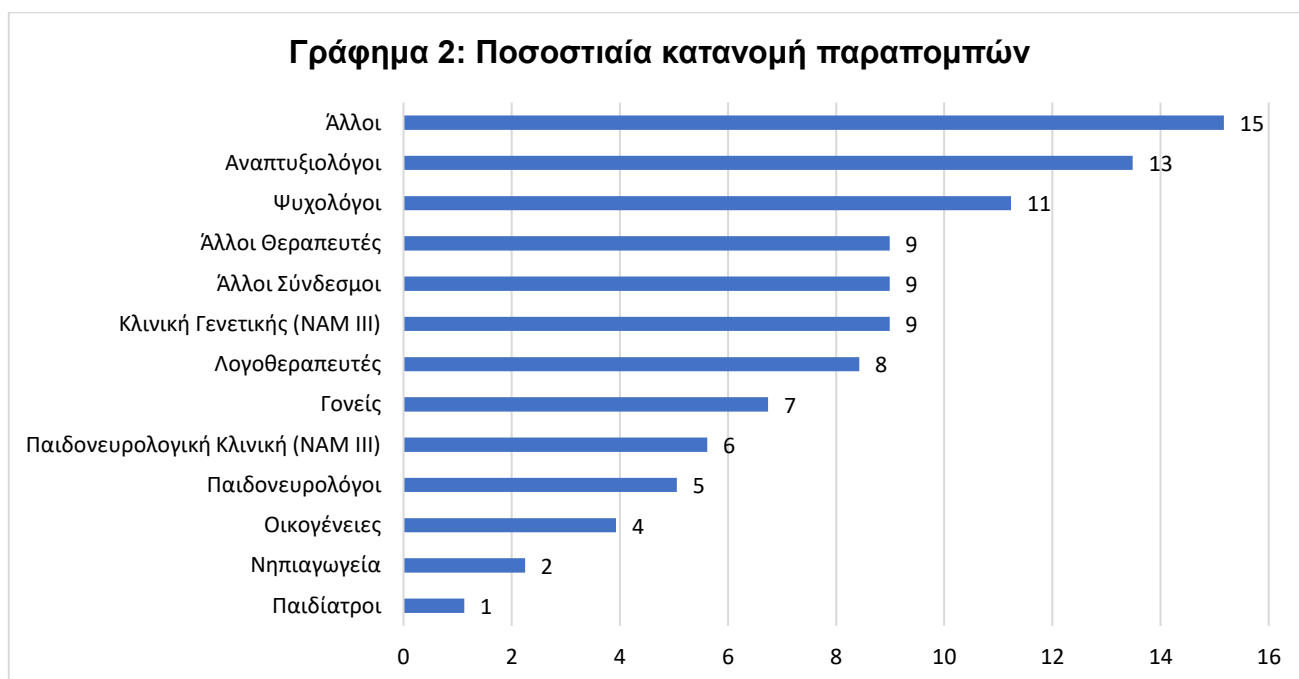
² Η Υπηρεσία μετά το πιλοτικό πρόγραμμα 2003-2005, ξεκίνησε εκ νέου το Σεπτέμβριο 2006

Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης στις επαρχίες Λεμεσού/Πάφου και οι οικογένειες εξυπηρετούνταν εκ περιτροπής από τις ΛΕΠΠ Λευκωσίας και Λάρνακας/Αμμοχώστου.

Συγκεκριμένα, το ποσοστό παραπομπών από την επαρχία Λευκωσίας είναι 33%, από τις επαρχίες Λάρνακας/Αμμοχώστου 37% και από τη Λεμεσό/Πάφο 29%.

Οι ΛΕΠΠ δέχονται παραπομπές από ειδικούς γιατρούς (παιδονευρολόγοι, παιδοψυχίατροι), θεραπευτές (λογοθεραπευτές, εργοθεραπευτές, φυσιοθεραπευτές), ψυχολόγους, κρατικές υπηρεσίες/τμήματα, από οικογένειες που εξυπηρετούνται ήδη ή γνωρίζουν τη ΣΥΕΠΠ, αλλά και από τους ίδιους τους γονείς του παιδιού. Στο Γράφημα 2 παρουσιάζεται η ποσοστιαία κατανομή των παραπομπών που έγιναν κατά το 2022.

Οι ΛΕΠΠ αναλαμβάνουν περιστατικά που πιθανόν πέρα από τη νοητική αναπηρία να παρουσιάζουν και άλλες διαγνώσεις. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, οι διαγνώσεις των παιδιών που έλαβαν υπηρεσίες από τη ΣΥΕΠΠ κατά το 2022, είναι πολλαπλές και σε πολλές περιπτώσεις συνυπάρχουν περισσότερες από μία διαγνώσεις. Στον πίνακα καταγράφονται όλες οι διαγνώσεις βάσει του ιατρικού πιστοποιητικού του κάθε παιδιού. Κυρίως τα περισσότερα παιδιά εκτός από Ν.Α, παρουσιάζουν ελλειμματική προσοχή και υπερκινητικότητα, μαθησιακές δυσκολίες, καθυστέρηση/απουσία λόγου, προβλήματα συμπεριφοράς, ψυχοκινητική καθυστέρηση, αυτιστικά χαρακτηριστικά κλπ.

Πίνακας 2: Διαγνώσεις παιδιών ανά επαρχία

Είδος Αναπηρίας	Λευκωσία	Λάρνακα/ Αμμόχωστος	Λεμεσός/ Πάφος	Σύνολο
Νοητικές Δυσκολίες	22	6	5	33
Σύνδρομο (Down, Williams, Prader Willi κ.α.)	12	6	9	27
Αυτισμός/αυτιστικά χαρακτηριστικά/ Aspergers	26	37	18	81
Σύνδρομο Ελλειμματικής Προσοχής & Υπερκινητικότητας	28	44	28	100
Εγκεφαλική Παράλυση	4	1	2	7
Μαθησιακές Διαταραχές	46	65	9	120
Προβλήματα Συμπεριφοράς	50	46	18	114
Ψυχοκινητική Καθυστέρηση	27	38	8	73
Επιληψία	3	1	2	6
Κινητικά Προβλήματα	16	3	4	23
Παραπληγία	0	0	0	0
Ημιπληγία	3	1	2	6
Τετραπληγία	1	0	0	1
Ιατρικά Προβλήματα	29	8	14	51
Καθυστέρηση/Απουσία Λόγου	51	56	41	148
Μικρό/Μεγαλοκεφαλία	5	4	2	11
Εγκεφαλοπάθεια/Εγκεφαλική Δυσλειτουργία	6	2	2	10

Στον Πίνακα 3 που ακολουθεί φαίνεται ότι οι περισσότερες παραπομπές στη ΣΥΕΠΠ κατά το 2022 έγιναν όταν τα παιδιά ήταν ηλικίας 2-5 ετών (106 παιδιά). Φαίνεται ότι στην ηλικία αυτή γίνονται οι περισσότερες διαγνώσεις από τους ειδικούς που παρακολουθούν τα παιδιά.

Ωστόσο, ένας αριθμός παιδιών (39 παιδιά) παραπέμφθηκαν στη ΣΥΕΠΠ μετά την ηλικία των 6 ετών, επιβεβαιώνοντας την απουσία υπηρεσιών στήριξης και ενημέρωσης των γονιών που έχουν παιδιά με νοητική αναπηρία ή αναπτυξιακές διαταραχές. Φαίνεται επίσης να υπάρχει ανάγκη ενημέρωσης των οικογενειών από τους ειδικούς που εντοπίζουν την αναπηρία ή αναπτυξιακή διαταραχή για τη ΣΥΕΠΠ.

Πίνακας 3: Κατανομή ηλικίας παιδιών που εξυπηρετούνται από τη ΣΥΕΠΠ κατά επαρχία

Ηλικία	Λευκωσία	Λάρνακα/ Αμμόχωστος	Λεμεσός/ Πάφος	Σύνολο
0 - 1	6	3	3	12
1 - 2	4	3	3	10
2 - 3	6	9	10	25
3 - 4	17	17	12	46
4 - 5	9	12	14	35
5 - 6	5	11	3	19
6 - 7	2	1	1	4
7 - 8	2	4	0	6
8 +	12	9	8	29
ΣΥΝΟΛΟ	63	69	54	186

Στον πίνακα 4 φαίνεται ο αριθμός και το ποσοστό παιδιών που εξυπηρετήθηκαν από τη ΣΥΕΠΠ με βάση την ηλικιακή τους ομάδα (άνω ή κάτω των 6 ετών).

Στα 17 χρόνια λειτουργίας της ΣΕΕΠΠ έχουν εξυπηρετηθεί συνολικά 645 παιδιά που ξεπερνούν την ηλικία των 6 ετών. Παρόλο που το ποσοστό έχει μειωθεί σημαντικά, φαίνεται ότι εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη επέκτασης των υπηρεσιών και σε οικογένειες με παιδιά μεγαλύτερων ηλικιών. Ο αριθμός αυτός αναδεικνύει την ανάγκη παροχής υπηρεσιών στήριξης και ενημέρωσης των οικογενειών με παιδιά μεγαλύτερων ηλικιών. Προκαλεί, επίσης, ανησυχία το γεγονός ότι ορισμένοι γονείς ζητούν βοήθεια σε αυτό το στάδιο της ηλικίας των παιδιών τους, γεγονός που μαρτυρεί ότι αυτά τα παιδιά διέφυγαν των υπηρεσιών έγκαιρης ανίχνευσης και αξιολόγησης κυρίως από το Υπ. Υγείας αλλά και από το ΥΠΠΑΝ.

Το ποσοστό παιδιών που εξυπηρετήθηκαν από τη ΣΥΕΠΠ και ήταν άνω των 6 ετών, έχει μειωθεί αρκετά σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια. Συγκεκριμένα, το 2019 το ποσοστό των παιδιών που ήταν πάνω των 6 ετών όταν παραπέμφθηκαν στη ΣΥΕΠΠ ήταν στο 40%, ενώ κατά το 2022 το ποσοστό ήταν 21%.

Πίνακας 4: Συγκεντρωτικοί αριθμοί και ποσοστιαία τιμή παιδιών που εξυπηρετήθηκαν στα χρόνια λειτουργίας της ΣΥΕΠΠ με βάση την ηλικιακή τους ομάδα

Χρονολογία	Παιδιά μέχρι 6 ετών (> 6)	Παιδιά άνω των 6 ετών (< 6)	Σύνολο
2006	30 (83%)	6 (17%)	36
2007	106 (72%)	41 (28%)	147
2008	91 (69%)	40 (31%)	131
2009	80 (77%)	24 (23%)	104
2010	84 (58%)	60 (42%)	144
2011	79 (72%)	30 (28%)	109
2012	66 (73%)	25 (27%)	91
2013	75 (73%)	28 (27%)	103
2014	71 (77%)	21 (23%)	92
2015	86 (77%)	25 (23%)	111
2016	83 (72%)	33 (28%)	116
2017	88 (67%)	43 (33%)	131
2018	127 (76%)	40 (24%)	167
2019	110 (60%)	75 (40%)	185
2020	149 (71%)	60 (29%)	209
2021	124 (69%)	55 (31%)	179
2022	147 (79%)	39 (21%)	186
Σύνολο	1596 (71%)	645 (29%)	2241

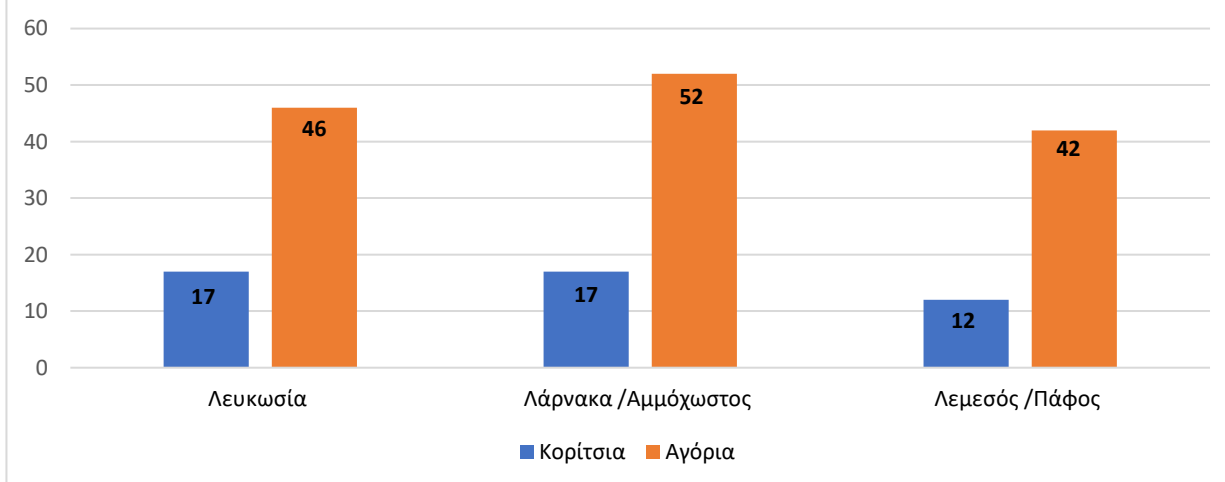
Στον Πίνακα 5 φαίνεται το φύλο των παιδιών που εξυπηρετήθηκαν κατά το 2022 από τη ΣΥΕΠΠ, ανά επαρχία. Το ποσοστό αγοριών (75%) που εξυπηρετήθηκαν εξακολουθεί να είναι αρκετά μεγαλύτερο από το ποσοστό των κοριτσιών (25%).

Επίσης στο Γράφημα 4 φαίνεται και σχηματικά η μεγάλη διαφορά στο ποσοστό παιδιών που εξυπηρετήθηκαν, ανά φύλο σε κάθε επαρχία.

Πίνακας 5: Κατανομή φύλου κατά επαρχία

Φύλο	Λευκωσία	Λάρνακα/ Αμμόχωστος	Λεμεσός/ Πάφος	Σύνολο
Κορίτσια	17	17	12	46 (25%)
Αγόρια	46	52	42	140 (75%)
ΣΥΝΟΛΟ	63	69	54	186

Γράφημα 4: Ποσοστιαία κατανομή φύλου ανα επαρχία

Παράρτημα 5: Δεδομένα από την εξέταση παραπόνων

Μια από τις αρμοδιότητες της ΕΠΑΝΑ είναι η συνεχής παρακολούθηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα ΑμεΝΑ και ο καταρτισμός εκθέσεων και εισηγήσεων για την αντιμετώπισή τους. Κάθε χρόνο ένας μεγάλος αριθμός ΑμεΝΑ ή/και οικογένειες ΑμεΝΑ αποτείνονται στα γραφεία της Επιτροπής για να αναφέρουν παράπονα/αιτήματα και δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και να ζητήσουν καθοδήγηση για την επίλυσή τους.

Κατά το 2022 η Επιτροπή δέχθηκε περίπου 180 παράπονα/αιτήματα και στον πιο κάτω πίνακα φαίνεται ο αριθμός τους, κατηγοριοποιημένα ανά θέμα.

Πίνακας 1: Αριθμός παραπόνων /αιτημάτων που δέχθηκε η ΕΠΑΝΑ κατά το 2022

Είδος παραπόνου	Αριθμός
Οικονομικό	47
Φροντίδα	32
Στήριξη	25
Άλλα	21
Δικαιοπρακτική ικανότητα	14
Υγεία	14
Καταπάτηση δικαιωμάτων	12
Εργοδότηση / απασχόληση	12
Εκπαίδευση	8
Ιδρυματική φροντίδα	3

Σύμφωνα με τον πιο πάνω πίνακα, φαίνεται ότι τα περισσότερα παράπονα / αιτήματα για τα οποία έγινε αναφορά, είχαν να κάνουν με οικονομικά θέματα (π.χ. διακοπή ΕΕΕ, απόρριψη αίτησης για ΕΕΕ, μείωση ΕΕΕ, άρνηση καταβολής άλλων επιδομάτων, κάλυψη κόστους έκτακτων αναγκών, χρώσεις ΓΕΣΥ, κλπ.).

Επίσης, αρκετά μεγάλος αριθμός παραπόνων αφορούσε θέματα που σχετίζονταν με τη φροντίδα (32), και κυρίως την απουσία υποστηρικτικών υπηρεσιών, την ανάγκη προσωπικού συνοδού/βοηθού, την άρνηση παροχής επιδόματος φροντίδας, την ανάγκη εξειδικευμένης φροντίδας ή/και 24ωρης φροντίδας, την έγκριση άτυπης φροντίδας, την καθυστέρηση καταβολής του ποσού που αντιστοιχεί στη φροντίδα, κλπ.

Στην κατηγορία «Στήριξη/Ενημέρωση», περιλαμβάνονται αιτήματα όπως: ενημέρωση για ωφελήματα ΑμεΝΑ από διάφορες υπηρεσίες, ενημέρωση για τα δικαιώματα των ΑμεΝΑ, ψυχολογική στήριξη των ίδιων των ΑμεΝΑ και των οικογενειών τους, διερεύνηση για εγγραφή στο Μητρώο της ΕΠΑΝΑ κ.α.

Στην κατηγορία «Άλλα», καταγράφονται παράπονα που ήταν πιο γενικά και δεν ενέπιπταν σε κάποια από τις υπόλοιπες κατηγορίες. Ενδεικτικά, αναφέρονταν σε αίτημα για απαλλαγή από το στρατό, απειλή ΑμεΝΑ για έξωση, αιτήματα πληροφόρησης κ.α.

Επίσης, κατά το 2022 υπήρχαν αρκετά παράπονα για θέματα που αφορούσαν τη δικαιοπρακτική ικανότητα των ΑμεΝΑ, όπως την έκδοση διαταγμάτων διαχείρισης, άρνηση ανοίγματος λογαριασμού από τράπεζα, προβλήματα εξασφάλισης νομικής αρωγής, αυθαίρετη αύξηση ενοικίου.

Τα παράπονα/αιτήματα που αφορούσαν την Υγεία αναφέρονται κυρίως στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την μη εγγραφή ΑμεΝΑ στο ΓΕΣΥ και απαλλαγή από τη συμπληρωμή του ΓΕΣΥ.

Στην κατηγορία «Καταπάτηση δικαιωμάτων», όπου κατά το 2022 υποβλήθηκαν 12 παράπονα, περιλαμβάνονται παράπονα/αιτήματα που αφορούν τα θέματα που σχετίζονται με την αξιολόγηση της αναπηρίας, διερεύνηση πιθανής εκμετάλλευσης ή κακοποίησης ΑμεΝΑ, μη αναγνώριση της Ευρωπαϊκής Κάρτας Αναπηρίας, εγκλεισμός ΑμεΝΑ, ακατάλληλη συμπεριφορά από κρατικούς λειτουργούς, αίτημα αποϊδρυματοποίησης κλπ.

Τα παράπονα/αιτήματα σχετικά με την εργοδότηση/απασχόληση αφορούσαν κυρίως την ενημέρωση των ΑμεΝΑ για τη δυνατότητα εργοδότησης τους μετά το σχολείο, προβλήματα με το πρόγραμμα εργοδότησης με στήριξη και διερεύνηση εκφοβισμού ΑμεΝΑ στην εργασία.

Στην κατηγορία «Ένταξη & Εκπαίδευση» περιλαμβάνονται παράπονα που αφορούν την καθυστέρηση εξέτασης αίτησης από την ΕΕΕΑΕ, αποκλεισμός από το γενικό σύστημα, η μη παροχή εξειδικευμένων προγραμμάτων, η απόκτηση απολυτηρίου και η παροχή μεταφορικού μέσου για τη μεταφορά στο σχολείο.

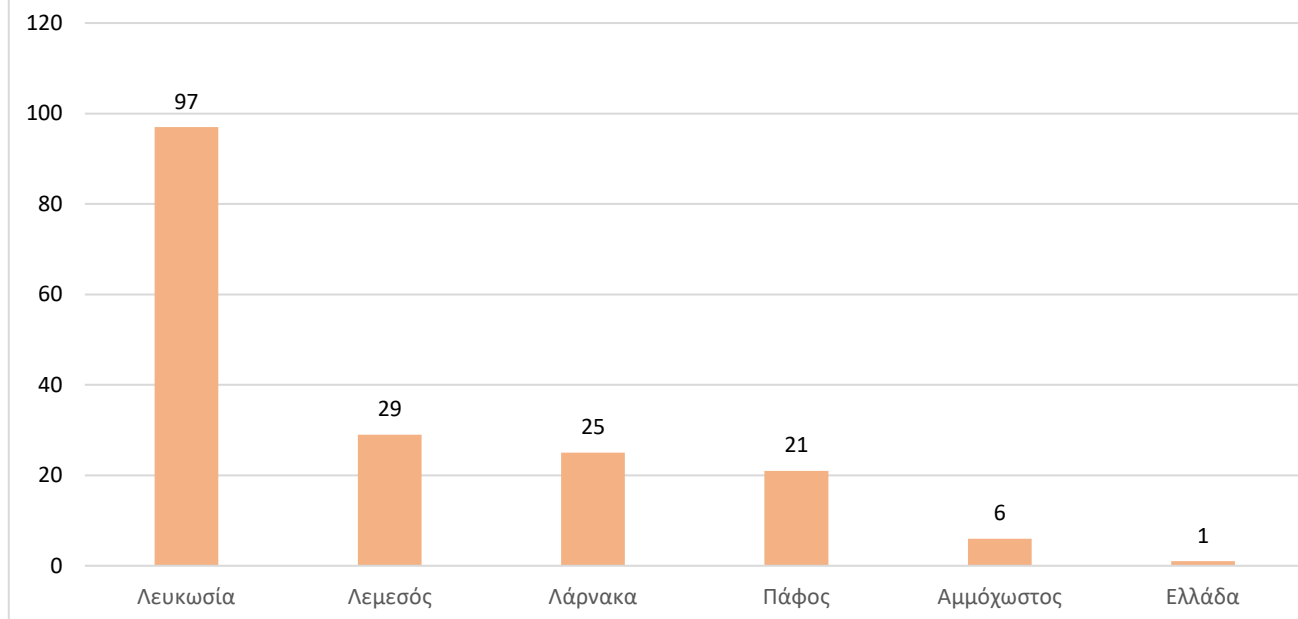
Τέλος, τα παράπονα για ιδρυματική φροντίδα αφορούν μη ικανοποιητικές δραστηριότητες/υπηρεσίες σε κλειστές δομές και στην απουσία δομών φιλοξενίας.

Στο Γράφημα 1 που ακολουθεί, φαίνεται το ποσοστό (%) των παραπόνων/αιτημάτων που εξετάστηκαν κατά το 2022 ανά θέμα/είδος παραπόνου.

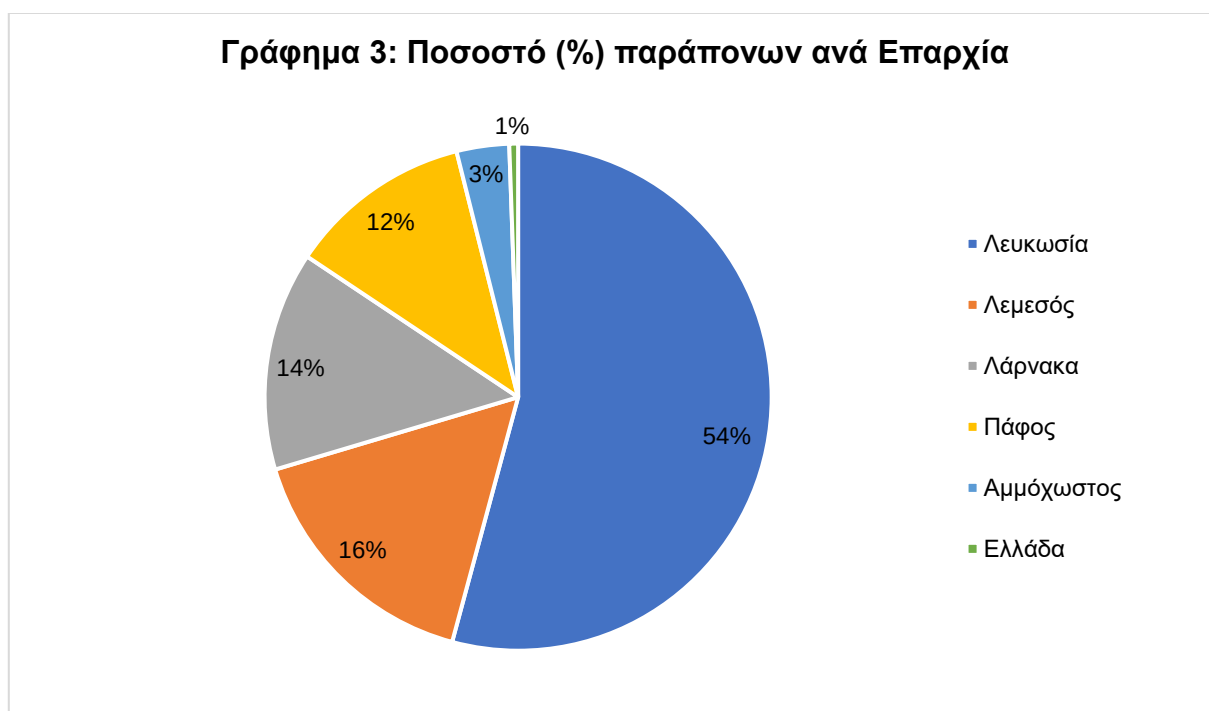

Στα πιο κάτω γραφήματα φαίνεται ο αριθμός των παραπόνων / αιτημάτων που δέχθηκε η ΕΠΑΝΑ ανά Επαρχία (Γράφημα 2) και το ποσοστό που αντιστοιχεί σε κάθε επαρχία (Γράφημα 3). Όπως φαίνεται από τα γραφήματα, το μεγαλύτερο ποσοστό παραπόνων/αιτημάτων δέχεται η Επαρχία Λευκωσίας, ενώ το μικρότερο αφορά την Επαρχία Αμμοχώστου. Επίσης, κατά το 2022 αποτάθηκε στην ΕΠΑΝΑ και ΑμεΝΑ το οποίο διαμένει στις κατεχόμενες περιοχές της Επαρχίας Αμμοχώστου (Ριζοκάρπασο).

Γράφημα 2: Αριθμός παραπόνων ανά Επαρχία

Γράφημα 3: Ποσοστό (%) παράπονων ανά Επαρχία

Παράρτημα 5Α: Εξέταση παραπόνων από την Επιτροπή

Η Επιτροπή μαθαίνει για τα παράπονα ή αιτήματα που έχουν τα άτομα με νοητική αναπηρία ή και οι οικογένειές τους.

Το 2022 έγιναν 180 παράπονα.

Τα πιο σημαντικά είναι:

47 - Για οικονομικά θέματα:

Γιατί κόβουν το ΕΕΕ, δεν εγκρίνουν το ΕΕΕ.

Κόβουν αλλά επιδόματα, όταν δουλεύει κάποιος το κόβουν και μετά δύσκολα το δίνουν πίσω.

32 – Για φροντίδα:

Γιατί δεν υπάρχουν προσωπικοί βοηθοί, δεν δίνουν το επίδομα φροντίδας, καθυστερούν πάρα πολύ να δώσουν το επίδομα.

Δεν είναι εύκολο να βρεις για 24 ώρες συνεχόμενα.

Δεν είναι εύκολο να βρεις κάποιον με ειδίκευση.

25 – Για στήριξη:

Τα άτομα τηλεφωνούν να ξέρουν τα δικαιώματά τους.

Για να έχουν ψυχολογική στήριξη.

Να ξέρουν τι να κάνουν με τα προβλήματα τους.

21 – Για άλλα θέματα:

Ορισμένοι χρειάζονται απαλλαγή από στρατό.

Ορισμένοι θέλουν να είναι μόνοι και δεν τους αφήνουν οι συγγενείς.

Κίνδυνος για εξώσεις από το σπίτι τους.

14 – Για τη δικαιοπρακτική ικανότητα:

Βγάζουν διατάγματα ανικανότητας και τα άτομα χάνουν τα δικαιώματα τους.

Δεν ανοίγουν τραπεζικούς λογαριασμούς στα άτομα.

Δεν τους δίνουν περιουσία, σπίτι ή οικόπεδο για να μην χάσουν το ΕΕΕ.

Άλλα προβλήματα:

Στην εργασία τους κοροϊδεύουν.

Παίρνουν λίγα λεφτά σε σχέση με τις ώρες που εργάζονται.

Ορισμένοι δεν έχουν απαλλαγή από συμπληρωμή στο ΓΕΣΥ.

Άλλοι δεν θέλουν να είναι σε ιδρύματα ή συγκεκριμένα σπίτια στην κοινότητα.

Σε ορισμένα κέντρα βαριούνται γιατί δεν έχουν δραστηριότητες που τους αρέσουν.

Τα περισσότερα παράπονα είναι από Λευκωσία.

Παράρτημα 6: Αξιολόγηση της εφαρμογής του προγράμματος Keep Me Safe (2021-2022)

Το 2022 ολοκληρώθηκαν οι εκπαιδεύσεις επαγγελματιών που εργάζονται σε δομές ατόμων με νοητική αναπηρία (Κέντρα Μέρας/24ωρης φροντίδας) σε όλες τις επαρχίες (παρουσιάζονται πιο κάτω οι συμμετέχοντες¹), με θέμα "Εκπαίδευση Επαγγελματιών στο πρόγραμμα Keep me safe (Κράτα με ασφαλή)", που υλοποίησε η ΕΠΑΝΑ σε συνεργασία με τον ΚΣΟΠ. Οι καταρτίσεις αποτελούνταν από 3 εξάωρα σεμινάρια και απευθύνονταν στους επαγγελματίες όλων των επαρχιών.

Με τη λήξη των καταρτίσεων, οι συμμετέχοντες εξέφρασαν τις απόψεις τους σχετικά με τη δομή του προγράμματος, το περιεχόμενο του και τι αποκόμισαν προσωπικά. Κάποιες από τις ανησυχίες/προβληματισμούς των επαγγελματιών μετά το τέλος της εκπαίδευσής τους ήταν μεταξύ άλλων οι ακόλουθες:

«Θέλουμε συνέχεια. Ήταν η αρχή. Έχουμε άτομα που ενδιαφέρονται και δε μπορούμε να αφήσουμε στο περιθώριο. Με την εφαρμογή πιο πρακτικά κάτι θα χρειάζεται (ongoing training)».

«Χρήσιμες πληροφορίες/το θέμα μας απασχολούσε/προκύπτουν άλλα ερωτήματα. Στην πράξη θα δούμε και με τη μελέτη του εγχειριδίου. Ήταν το πιο αξιόλογο σεμινάριο που παρακολούθησα τα τελευταία 20 χρόνια».

«Δε νιώθω ακόμα έτοιμη να το εφαρμόσω. Θέλει πολύ προετοιμασία στις λεπτομέρειες που θα μεταφέρεις και θα ενημερώσεις τα άτομα».

«Παρόλο που το θέμα θεωρείται ταμπού, ιδιαίτερα για τα άτομα με νοητική αναπηρία, ελπίζω ότι όσοι παρακολούθησαν το πρόγραμμα θα ανοίξουν διάλογο με τους γονείς, τα ίδια τα άτομα, να μοιραστούν τους προβληματισμούς τους με τους συναδέλφους. Αν επιτεύχθηκε αυτός ο σκοπός τότε είναι θετική εξέλιξη».

Όπως φάνηκε από τις δηλώσεις των επαγγελματιών, οι περισσότεροι ήταν ικανοποιημένοι από την εκπαίδευση, καθώς πήραν βασικές γνώσεις και πρακτικές εισηγήσεις για την εφαρμογή του προγράμματος στη δομή τους. Ωστόσο εξέφρασαν κάποιους ενδοιασμούς για τον τρόπο που θα αντιμετωπίσουν την εκπαίδευση οι γονείς των ΑμεΝΑ, ορισμένοι νοιώθουν ότι χρειάζονται περισσότερη εκπαίδευση, κάποιοι ανησυχούν για τον τρόπο που θα πρέπει να προσαρμόσουν το πρόγραμμα για να καλύψουν τις ανάγκες των ατόμων που ατόμων που φιλοξενούν στις δομές τους (π.χ. πολλαπλές αναπηρίες, μη λεκτική επικοινωνία, αυτισμός κλπ.).

Ακολούθησαν ενημερωτικές συναντήσεις με τους γονείς σε όλες τις επαρχίες, όπου οι εκπαιδευτές του προγράμματος επεξήγησαν το περιεχόμενο και ακολούθησε συζήτηση. Ενημερώθηκαν συνολικά 42 γονείς εκ των οποίων ορισμένοι ήταν διστακτικοί αλλά μετά από επεξήγηση τους περιεχομένου παραδέχτηκαν τη χρησιμότητα του ανεξάρτητα από το επίπεδο της νοητικής αναπηρίας των παιδιών τους αλλά και του τρόπου επικοινωνίας (λεκτικής ή μη).

Πολλοί γονείς εξέφρασαν απόγνωση σε σχέση με το χειρισμό των παιδιών τους και εξέφρασαν την επιθυμία να εκπαιδευτούν και οι ίδιοι. Η πρόταση των γονιών είναι ιδιαίτερα σημαντική αλλά θα πρέπει να γίνει στα πλαίσια της κάθε δομής σε κάθε επαρχία.

Μετά τις καταρτίσεις δόθηκε χρόνος για εφαρμογή του προγράμματος και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν εκ νέου συναντήσεις με τους επαγγελματίες που παρακολούθησαν και τα 3

εξάωρα από την έναρξη του προγράμματος (2021). Οι συναντήσεις αφορούσαν στην εφαρμογή του προγράμματος στις δομές τους (follow-up). Συμμετείχαν συνολικά 21 επαγγελματίες από αυτούς που έλαβαν την ολοκληρωμένη εκπαίδευση. Μετά από παρουσίαση της εμπειρίας και τη συζήτηση με τους εκπαιδευτές για τυχόν προβληματισμούς και απορίες που προέκυψαν από τους επαγγελματίες με την εφαρμογή του προγράμματος, δόθηκε έντυπο αξιολόγησης για καταγραφή των απόψεών τους συνολικά για το πρόγραμμα.

Στο πιο κάτω πίνακα, καταγράφονται οι απαντήσεις των επαγγελματιών σε ερωτήματα που αφορούσαν τις εκπαιδεύσεις:

	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου
Διάρκεια σεμιναρίου	12	8	2	
Ικανοποίηση από εκπαιδευτές	19	3		
Περιεχόμενο εκπαιδεύσεων	14	8		
Πόσο επηρέασε τις γνώσεις σας το σεμινάριο	13	11		
Πόσο σας επηρέασε σχετικά με τη στάση σας για τα δικαιώματα των ΑμεΝΑ σε θέματα σεξουαλικότητας;	12	10		1
Πόσο δύσκολο είναι να εφαρμοστεί ένα τέτοιο πρόγραμμα στη δομή που εργάζεστε	1	10	8	5

Είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν πολύ ικανοποιημένοι από τη διάρκεια της εκπαίδευσης, το περιεχόμενο και τους εκπαιδευτές που το παρουσίασαν. Φαίνεται επίσης ότι επηρεάστηκαν θετικά από το περιεχόμενο του προγράμματος ως προς τις γνώσεις τους για τα θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης ΑμεΝΑ αλλά και ως προς τη στάση τους για τα δικαιώματα των ΑμεΝΑ σε θέματα σεξουαλικότητας.

Ωστόσο, η πλειοψηφία των επαγγελματιών που εκπαιδεύτηκαν στο πρόγραμμα, θεωρούν αρκετά δύσκολη την εφαρμογή του στη δομή που εργάζονται. Κάποιες από τις δυσκολίες που ανέφεραν στο έντυπο αξιολόγησης είναι:

- Πώς θα εφαρμοστεί σε άτομα με πολύ σοβαρές αναπηρίες και σε άτομα με μη λεκτική επικοινωνία
- Το επίπεδο λειτουργικότητας των ΑμεΝΑ
- Οι απόψεις, οι στάσεις και οι αντιλήψεις των γονιών και γενικότερα της κοινωνίας στα θέματα σεξουαλικότητας των ΑμεΝΑ
- Απειρία στην εφαρμογή του προγράμματος από τους επαγγελματίες, η χαμηλή αυτοπεποίθηση του εκπαιδευτή στην εφαρμογή του προγράμματος.

Οι επαγγελματίες, θεωρούν ότι η εφαρμογή του προγράμματος θα είναι πιο εύκολη αν εφαρμοστούν τα ακόλουθα:

- Παροχή εποπτείας σε συστηματική βάση, από έμπειρους επαγγελματίες στο πρόγραμμα
- Συνεχής εκπαίδευση των επαγγελματιών και ανατροφοδότηση (feedback) και συναντήσεις με επαγγελματίες που εφαρμόζουν το πρόγραμμα για ανταλλαγή απόψεων
- Εκπαίδευση όλου του προσωπικού που εργάζεται στη δομή στο συγκεκριμένο πρόγραμμα
- Επιπρόσθετο υλικό προσαρμοσμένο σε διαφορετικές ανάγκες/αναπηρίες
- Περαιτέρω ενημέρωση των γονιών στα θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης
- Ανάγκη καθορισμού πολιτικής και υποστηρικτικών πλαισίων που θα επιτρέπει/διευκολύνει την εφαρμογή του.

Η ΕΠΑΝΑ, βλέποντας τη θετική ανταπόκριση των επαγγελματιών και των δομών για εφαρμογή του προγράμματος “Keep Me Safe” προτίθεται να συνεχίσει τις εκπαιδεύσεις και κατά το 2023, με τη συνεργασία του ΚΣΟΠ. Λαμβάνοντας υπόψη τις ανησυχίες των επαγγελματιών, όπως αναφέρονται πιο πάνω, το πρόγραμμα θα διαφοροποιηθεί έτσι ώστε να εμπλουτιστεί με περισσότερες βιωματικές ασκήσεις και πρακτική για να βοηθήσει τους επαγγελματίες να νοιώσουν πιο άνετα στην εφαρμογή του.

Επίσης, θα συνεχίσουν οι συναντήσεις follow-up με τους επαγγελματίες που ήδη έχουν εκπαιδευτεί για να επιλύονται απορίες και να γίνεται ανταλλαγή απόψεων και εισηγήσεων (peer support). Η ΕΠΑΝΑ είναι επίσης στη διάθεση των δομών/κέντρων ημέρας που εφαρμόζουν το πρόγραμμα για ενημέρωση των γονέων και των Διοικητικών Συμβουλίων όσον αφορά το πρόγραμμα.

1 **Αριθμός Συμμετεχόντων στα σεμινάρια του Keep me safe**
Επαγγελματίες

Λευκωσία 27/10/2021 10/11/2021 24/11/2021	Λεμεσός 20/10/2021 03/11/2021 17/11/2021	Λάρνακα 09/03/2022 30/03/2022 13/04/2022	Σύνολο
22	23	17	62
Follow up 09/11/2022	Follow up (Λάρνακα) 30/11/2022		Σύνολο
7	14		21

Γονείς

Λευκωσία 25/05/2022	Λεμεσός 04/05/2022	Λάρνακα 010/6/2022	Πάφος 11/05/2022	Σύνολο
9	18	10	8	45

Επαγγελματίες που συμμετείχαν στις διαλέξεις των γονιών: 4 από Λεμεσό και 2 από Λάρνακα

ΑμεΝΑ που συμμετείχαν στις διαλέξεις των γονιών: 3 από Λάρνακα και 1 από Πάφο.

Παράρτημα 6Α: Εφαρμογή του προγράμματος «Κράτα με Ασφαλή – Keep me Safe»

Το πρόγραμμα αυτό είναι για άτομα με νοητικά αναπηρία από 14 χρονών και μεγαλύτεροι.

Είναι πρόγραμμα για να ξέρουν τα άτομα ποια είναι τα δικαιώματά τους.

Για να ξέρουν πώς να προστατεύουν τον εαυτό τους από τη σεξουαλική κακοποίηση και βία.

Το πρόγραμμα το κάνει η Επιτροπή σε όλους τους επαγγελματίες που εργάζονται σε κέντρα, ιδρύματα ή σπίτια στην κοινότητα.

Μετά οι επαγγελματίες θα το διδάξουν στα άτομα.

Για όλα αυτά γίνεται ενημέρωση και των γονιών.

Για όλα αυτά υπάρχει και βιβλίο.

Τα σεμινάρια ξεκίνησαν το 2021 και τελείωσαν το 2022

Έγιναν ερωτήσεις σε όλους – αν τους άρεσαν και αν θα το εφαρμόσουν.

Όλοι σχεδόν είπαν πως το πρόγραμμα είναι πολύ χρήσιμο.

Οι περισσότεροι θέλουν να το εφαρμόσουν.

Οι επαγγελματίες θέλουν βοήθεια για να μάθουν ασκήσεις για να κάνουν στα άτομα με νοητική αναπηρία.

Θέλουν και άλλη εκπαίδευση.

Τι λένε οι γονείς:

Οι γονείς κατάλαβαν ότι είναι ένα χρήσιμο πρόγραμμα

Θέλουν να μάθουν παραπάνω πληροφόρηση

Πολλοί πιστεύουν ότι τα παιδιά τους έχουν δικαίωμα στη σεξουαλική ζωή

Παράρτημα 7: Λεξικό - Τι σημαίνουν ορισμένες λέξεις

- **Αυτοσυνηγορία**

Σημαίνει να μιλώ για τον εαυτό μου.

- Μιλώ και για την ομάδα μου
- Μαθαίνω για τα δικαιώματά μου
- Λέω τις επιθυμίες μου
- Αποφασίζω για τον εαυτό μου

- **Δικαιοπρακτική ικανότητα**

Όταν μπορεί να πάρει κάποιος μια σημαντική απόφαση.

Να μπορεί να διαλέγει κάτι όπως που να ζήσει, με ποιον να ζήσει.

Δικαιοπρακτική ικανότητα σημαίνει ότι τα άτομα με νοητική αναπηρία μπορούν να κάνουν πράγματα μόνοι τους.

Μπορούν να αποφασίζουν μόνοι τους ή με βοήθεια.

- Για να μπορεί να κάνει συμβόλαια
- Να έχει λογαριασμό στην τράπεζα
- Να παίρνει αποφάσεις για την υγεία του
- Να έχουν δικαίωμα να λάβουν μέρος στην πολιτική και να έχουν το δικαίωμα ψήφου.

Δεν πρέπει να αποφασίζουν άλλοι εάν κάποιος έχει ικανότητα ή όχι.

Δεν πρέπει να τους κηρύσσουν «ανίκανους».

- **Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Αυτοσυνηγόρων**

Η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Αυτοσυνηγόρων αποτελείται από οργανώσεις ατόμων - αυτοσυνηγόρων από διαφορετικές χώρες της Ευρώπης.

Το ονομάζουμε EPSA για συντομία.

Είναι μέρος του Inclusion Europe που σημαίνει Ευρωπαϊκή Συμπερίληψη.

- **Ιδρύματα**

Τα ιδρύματα είναι κτίρια όπου ζουν άτομα με νοητική αναπηρία μαζί με πολλά άλλα άτομα επίσης με νοητική αναπηρία.

Ζουν χωριστά από άλλους ανθρώπους.

Μερικές φορές αυτό συμβαίνει χωρίς αυτοί να το θέλουν.

Τα άτομα που ζουν σε ιδρύματα πρέπει να ακολουθούν τους κανόνες του ιδρύματος.

και δεν μπορούν να αποφασίσουν μόνοι τους.

- **Νοητική αναπηρία**

Η νοητική αναπηρία δεν είναι ασθένεια.

Είναι μια κατάσταση που ο άνθρωπος γεννιέται μαζί της.

Μπορεί να έχει και κάποιο σύνδρομο.

Όσοι έχουν νοητική αναπηρία, είναι πιο δύσκολο να καταλαβαίνουν πληροφορίες.

Είναι πιο δύσκολο να μάθουν νέα πράγματα.

Αυτό δυσκολεύει την καθημερινή ζωή.

Τα άτομα με νοητική αναπηρία χρειάζονται συχνά υποστήριξη.

Υποστήριξη στη μάθηση ή και στην εργασία ή και στο σπίτι.

Υπάρχουν πράγματα που μπορούν να κάνουν τη ζωή πιο εύκολη.

Για παράδειγμα, πληροφορίες σε κείμενα για όλους (easy to read).

Μερικοί άνθρωποι ονομάζουν τη νοητική αναπηρία μαθησιακές δυσκολίες.

- **Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών**

Το ονομάζουμε ΟΗΕ για συντομία ή Ηνωμένα Έθνη: Η.Ε.

Τα Ηνωμένα Έθνη είναι ένας διεθνής οργανισμός.

Έχει 193 χώρες μέλη

Λειτουργεί για την ειρήνη και την ασφάλεια σε όλον τον κόσμο.

Ο ΟΗΕ έχει έδρες σε διαφορετικά μέρη (Νέα Υόρκη, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και στη Γενεύη, στην Ελβετία).

Ο ΟΗΕ κάνει διεθνείς Συμβάσεις δηλαδή Συμφωνίες με όλα τα κράτη.

- **Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες - ΣΔΑΑ**

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία είναι ένα σημαντικό έγγραφο.

Είναι μια σημαντική Συμφωνία.

Προσπαθεί ο κόσμος να σέβεται τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

- **Συμπερίληψη**

Σημαίνει ότι λαμβάνω μέρος στις αποφάσεις.

Πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η άποψη μου.

Συμπερίληψη είναι η αναγνώριση της αξίας κάθε ατόμου.

Σημαίνει πως όλοι οι άνθρωποι είμαστε μέλη της κοινωνίας.

Όλοι είμαστε ίσοι, χωρίς ταμπέλες.